

RAPORTTI QUEERDEFENSE- SELVITYKSEN TULOKSISTA

RAPORTTI QUEERDEFENSE- SELVITYKSEN TULOKSISTA

Cis-, trans- ja ei-binääristen lesbojen kokemuksia
häirinnästä ja vihapuheesta Suomessa

TEKIJÄ:
HEIDI AHOLA

AVUSTAVAT TEKIJÄT:
MONA RAINER
LINDA LINDSTRÖM

Taitto ja kuvitus: Linda Lindström ja Heidi Ahola
Julkaisija: Transfeminiinit ry
ISBN 978-952-88-0698-1

Julkaisun kannessa esiintyvä meemi on tehty QueerDefense-hankkeen,
mielenterveysaktivismiryhmä Koalan ja sateenkaarinuorten yhteisessä
meemityöpajassa 11.6.2025. Meemi on julkaistu tekijöiden luvalla.

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	1
Keskeiset käsitteet	3
QueerDefense-selvityksen toteutus	6
2 Lesbojen havaitsemat vihasisällöt	11
2.1 Erilaisia sateenkaarivastaisia sisältöjä on havaittu toistuvasti	11
2.2 Erityisesti havainnot viittauksista “wokeen” tai “homopropagandaan” ja transvastaisista sisällöistä yleistyneet	15
2.3 Sateenkaarivastaisia sisältöjä nähty aiempaa useammin some-alustoilla	17
2.4 Erityisesti poliitikkojen ja tuntemattomien ihmisten havaittu tuottaneen useammin sateenkaarivastaisia sisältöä	19
3 Lesbojen kohtaama häirintä	21
3.1 Yleisimmät toistuvan häirinnän muodot ovat loukkaavia tai uhkaavia eleitä ja identiteetin kiistämistä	21
3.2 Seksuaalinen häirintä näkyy erityisesti epäasiallisina kommenteina sekä viheltelynä, huuteluna ja tuijotteluna	24
3.4 Häirinnän tekijöissä on hajontaa	29
3.5 Häirintää tapahtuu erityisesti Internetissä ja julkisilla paikoilla	31
3.6 Erityisesti oman naissukupuolen koetaan myötävaikuttavan häirinnän kokemuksiin	33
3.7 Häirinnästä tai vihapuheesta ei ilmoiteta	37
4 Muutoksen mahdollisuus	40
4.1 Koulutuksen ja tiedon lisääminen	40
4.2 Saavutettavat palvelut	42
4.3 Julkinen keskustelu ja syrjintään puuttuminen	43
5 Johtopäätökset ja suositukset	46
5.1 Johtopäätökset	46
5.2 Suositukset	48
Kiitokset	49
Lähteet	

ESIPUHE

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemasta väkivallasta tarvitaan kipeästi lisää tietoa Suomessa. Tämä selvitys vastaa tähän tiedon tarpeeseen tarkastelemalla cis-lesbojen ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lesbojen kohtaamaa vihapuhetta ja häirintää. Sukupuolittuneen väkivallan tiedetään olevan Suomessa merkittävä ongelma, ja tutkimuksemme kohderyhmän kokemukset häirinnästä ja vihapuheesta ovat osa tätä ongelmaa.

Häirintä ja vihapuhe on monelle sateenkaari-ihmiselle arkipäivää Suomessa. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat transnaiset ja transfeminiinit sekä lesbot. Häirintää saatetaan kokea monen eri tahon tekemänä lukemattomissa eri paikoissa, ja moni saa osakseen säännöllistä vihamielistä suhtautumista arjessaan. Kokemukset omaan sukupuoli-identiteettiin tai seksuaaliseen suuntautumiseen kohdistuvista loukkauksista ja vähättelyistä ovat tavallisia. Asiaa ei helpota se, että moni kärsii jo muutenkin syrjinnästä ja vähemmistöstressistä ja kamppailee omien oikeuksiensa kanssa.

Yhteiskunnan parantamiseen tarvitaan tietoa ja taitoa. Tämä raportti toivottavasti tarjoaa hyödyllistä tietoa päättäjille, kouluttajille, kasvattajille, viestijöille ja tavan kansalaisille matkalla kohti Suomea ilman häirintää ja vihapuhetta. Me Transfeminiinit ry:ssä olemme mukana tekemässä inklusiivista ja syrjinnästä vapaata Suomea muun muassa ajamalla transfeminiinejä koskevia yhteiskunnallisia oikeuksia ja ylläpitämällä heille tukiverkostotoimintaa.

QueerDefense-selvitys on osa QueerDefense-hanketta, joka on saanut rahoitusta Euroopan komission Citizens, Equality, Rights and Values -rahoitusohjelmasta (CERV) ja jonka välillisenä rahoittajana toimii EuroCentralAsian Lesbian* Community. Hanke toteutetaan Transfeminiinit ry:ssä vuosina 2024-2025. Selvityksen lisäksi hankkeessa tehdään vaikuttamistyötä ja toteutetaan tapahtumia, joiden tarkoituksena on antaa kohderyhmällemme työkaluja väkivallan ja häirinnän uhan kanssa elämiseen ja voimaannuttavaa vertaistukea. Tähänastiset tapahtumat ovat olleet menestys, ja ne jatkuvat syksyllä 2025.

Haluan kiittää hankkeen toteutuksesta vastannutta hankekoordinaattori Heidi Aholaa merkittävästä ja erinomaisesta työstä hankkeen tutkimuksen toteuttajana. Tutkimusraportti on monipuolinen ja kattava, ja se toimii osaltansa työkaluna kohteena olevien vähemmistöjen osalta tehtävälle tasa-arvotyölle.

Tanja von Knorring
Toiminnanjohtaja
Transfeminiinit ry

JOHDANTO

Tämä selvitys syntyi tarpeesta saada lisää tietoa sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lesbojen kokemasta vihapuheesta ja häirinnästä osana sukupuolittuneen väkivallan ilmiötä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajien kokeman väkivallan tiedetään olevan Suomessa merkittävä ongelma. Väkivaltatutkimus ei useinkaan ota huomioon näiden ihmisten kokemuksia. Kyselyissä ja tilastoissa ei esimerkiksi kerätä kattavaa tietoa väkivallan uhrin seksuaali- ja sukupuoli-identiteetistä. (NJKL 2024.) Petteri Orpon hallitus on tasa-arvo-ohjelmassaan vuosille 2024–2027 huomionut sateenkaari-ihmisten kohtaaman väkivallan omana ilmiönään. Ohjelmaan on myös kirjattu tavoitteeksi viranomaisyhteistyön lisääminen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaaman väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. (STM 2025.)

Euroopan perusoikeusviraston FRA:n HLBTIQ-tutkimukseen vastanneista lesboista oli Suomessa kokenut häirintää vuonna 2023 hieman yli puolet. Translesbojen ja ei-binäärien lesbojen kohdalla osuus oli vielä suurempi. (FRA 2023.) On myös tiedossa, että rikosilmoitusten määrä sellaisista tapauksista, joissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt joutuivat sanallisia loukkauksia, uhkauksia ja häirintää sisältävien rikosten kohteeksi, kasvoi vuonna 2022-2023. Myös poliisille tulleiden rikosilmoitusten määrä koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvia yksipuolisia pahoinpitelyrikoksia nousi. (Rauta 2024, 84-85.)

Vihapuhetta tiedetään esiintyvän erityisesti sosiaalisen median alustoilla. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2023 suomalaisista 42 prosenttia oli nähnyt sosiaalisessa mediassa tai uutissivustoilla vihamielisiä tai halventavia viestejä, joilla hyökätään ihmisryhmiä tai henkilöitä vastaan. 20 prosenttia tällaisia viestejä nähneistä kertoi sisältöjen liittyneen niiden kohteen tai kohteiden seksuaaliseen suuntautumiseen ja 17 prosenttia sukupuoleen. (SVT 2025.) Verkon erilaiset vihasisällöt ovat tärkeä tutkimusaihe, sillä vuonna 2025 esimerkiksi sosiaalisen median alusta Meta ilmoitti purkavansa sääntelyä sisältöjen faktantarkistuksen ja moderoinnin suhteen, millä uskottiin välittömästi olevan vaikutuksia esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä levitettäviin ulostuloihin (esim. Hallamaa 2025).

QueerDefense-selvitys on erityisen ajankohtainen, sillä vuonna 2025 on kulunut kymmenen vuotta siitä, kun Suomi ratifioi niin kutsutun Istanbulin sopimuksen eli Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta*. Istanbulin sopimukseen on kirjattu, että sitä on sovellettava sukupuolittuneen väkivallan ehkäisemiseen syrjimättä ketään sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella, ja sitä voi pitää olennaisena työkaluna myös esimerkiksi lesbojen ja transnaisten kokeman väkivallan torjumisessa. (Mestre i Mestre & De Vido 2024.)

Selvitys on ajankohtainen myös anti-gender-liikehdinnän voimistumisen vuoksi. Monelta eri suunnalta rahoitettu anti-gender-liike tuo yhteen sekä globaalisti että paikallisella tasolla erilaisia yhteiskunnallisia toimijoita, jotka pyrkivät erityisesti naisten ja sateenkaari-ihmisten oikeuksien kaventamiseen vetoamalla muun muassa ”perinteisiin arvoihin” ja lasten oikeuksiin. Anti-gender-toimijoiden käsitys sukupuolesta on binäärinen ja sukupuolen moninaisuuden kieltävä. Liikehdintään kuuluu kiinteästi sateenkaari-ihmisten ja erityisesti transihmisten vastaisten narratiivien levittäminen. (Datta 2021, McEwen & Narayanaswamy 2023, Moazami 2024.) Näihin narratiiveihin sisältyvät muun muassa väitteet jonkinlaisen masinoidun ”homopropagandan” tai ”gender-ideologian” olemassaolosta ja levittämisestä. Vuonna 2023 lähes 80 prosenttia Suomen sateenkaari-ihmisistä oli todistanut tällaisia väitteitä verkossa toistuvasti lyhyen ajan sisään. (FRA 2023.)

Tällä selvityksellä haluttiin saada lisätietoa siitä, millaista vihapuhetta ja häirintää Suomessa asuvat lesbot kohtaavat. Lisäksi haluttiin tietää, onko kokemuksissa jotain eroja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lesbojen ja cis-sukupuolisten* lesbojen välillä. Koska tässä selvityksessä tarkastellaan vain toistuvia häirinnän kokemuksia, voi tarkastelun ulottumattomiin jäädä sellaista häirintää, joita on koettu harvoin tai esimerkiksi kerran elämässä. Selvitys ei siis välttämättä tavoita ihmisten kaikkia häirinnän kokemuksia koko elämän ajalta.

1. QUEERDEFENSE- SELVITYKSEN TAUSTAA

1.1 KESKEISET KÄSITTEET

Tässä kappaleessa määritellään QueerDefense-selvityksen kannalta keskeisiä käsitteitä.

Lesbo

Lesbo tarkoittaa kiteytetysti naista, joka tuntee vetovoimaa toista naista kohtaan. Esimerkiksi EuroCentralAsian Lesbian* Community käyttää lesboudesta laveaa määritelmää koskemaan kaikkia ei-heteroseksuaaleja LGBTIQ-naisia. Myös jotkut ei-binäärit ihmiset määrittelevät itsensä lesboiksi ja jotkut lesbot kokevat vetovoimaa naisten lisäksi ei-binääreihin ihmisiin. (Seta 2025, Mestre i Mestre & De Vido 2024.) QueerDefense-selvityksessä lähestytään lesboutta ennen kaikkea itsemäärittelykysymyksenä.

Cis-lesbo

Tässä selvityksessä viitataan cis-sukupuolisiin lesboihin termillä *cis-lesbo*. Cis-sukupuolisen henkilön sukupuoli-identiteetti on yhteensopiva hänelle syntymässä määritetyn, juridisen sukupuolen kanssa (Seta 2025, THL 2025).

Ei-binääri lesbo

Termillä *ei-binääri lesbo* viitataan tässä selvityksessä lesboihin, joiden sukupuoli-identiteetti ei sovi käsitykseen kaksijakoisesta sukupuolesta. Ei-binääri henkilö voi olla esimerkiksi muunsukupuolinen, sukupuoleton, fluidi tai intersukupuolinen (Seta 2025).

Translesbous

Tässä selvityksessä viitataan lesboihin transnaisiin termillä *translesbo*. Transnainen on nainen, joka on syntymässä määritetty pojaksi, mutta on sukupuoli-identiteetiltään nainen. Syntymässä pojaksi määritelty nainen voi viitata itseensä naisena, transnaisena tai transtaustaisena naisena. (Seta 2025.)

Transihmisyys

Transihminen on yleistermi henkilölle, jonka sukupuoli tai sukupuolen ilmaisu eroaa siitä sukupuolesta, johon hänet on syntymähetkellä määritelty. Tässä selvityksessä transihmisiin lasketaan tiedon jäsentelyn helpottamiseksi kuuluviksi ainakin transsukupuoliset, muunsukupuoliset ja sukupuolettomat. Transihmisyys on kuitenkin vahvasti itsemäärittelykysymys, eivätkä kaikki ei-cis-sukupuoliset henkilöt koe itseään transihmisiksi. (THL 2025, Seta 2025.)

Vihapuhe

Kielitoimiston sanakirja määrittelee vihapuheen vihaa ilmaisevaksi tai väkivaltaan yllyttäväksi kielenkäytöksi, joka kohdistuu yksilöihin tai ihmisryhmiin erityisesti heidän uskontonsa, etnisen taustansa, sukupuolensa, seksuaalisen suuntautumisensa tai muun ominaisuutensa perusteella (Kielitoimiston sanakirja 2025). Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan vihapuhe voi esiintyä puheen lisäksi muun muassa kirjoituksina, symboleina, musiikkina, piirroksina tai elokuvina (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2025). Vihapuheella ei ole vakiintunutta määritelmää, mutta monet käytössä olevista määritelmistä perustuvat Euroopan neuvoston ministerikomitean vuodelta 1997 olevaan suositukseen (Council of Europe 2015).

Vihapuhetta ei ole Suomessa kriminalisoitu sellaisenaan, eikä vihapuhe aina täytä minkään rikoksen tunnusmerkkejä. Vihapuhe voi olla Suomen yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä syrjintää. Joskus puhutaan erikseen rangaistavasta vihapuheesta, joka täyttää rikoksen tunnusmerkit. Rikosnimikkeenä voi tällöin olla esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan (kunnianloukkaus), yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen tai uskonrauhan rikkominen. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2025.)

Vihapuhe voi olla esimerkiksi *lesbofobista, transfobista tai misogynististä*. Lesbofobia on vihaa, pelkoa, inhoa tai vastenmielisyyttä lesboja ja lesboutta kohtaan. Transfobia on vihaa, pelkoa, inhoa tai vastenmielisyyttä transihmisyyttä, transihmisiä sekä sukupuolinormeja rikkovaa sukupuolen ilmaisua kohtaan. (EIGE 2025, Seta 2025.) Misogynia tarkoittaa naisvihaa eli laajalle levinnyttä naisten pelkoa ja halveksuntaa (Vainikka 2019, Naisten Linja 2025). Joskus puhutaan myös seksistisestä vihapuheesta (esim. Council of Europe Gender Equality Strategy 2016). Vihapuhe kohdistuu usein erityisesti naisiin ja vähemmistöihin ja pyrkii näiden vaientamiseen. Se on aiheellista kehystää sukupuolittuneeksi verbaaliseksi väkivallaksi. (Saresma et al. 2020.)

Sukupuoleen perustuva häirintä

Sukupuoleen perustuva häirintä tarkoittaa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista. Tällaisella käytöksellä loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja luodaan uhkaava ja vihamielinen ilmapiiri. Suomen tasa-arvolaki määrittelee sukupuoleen perustuvan häirinnän syrjinnäksi ja kieltää sen. (Tasa-arvovaltuutettu 2025.)

Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva häirintä

Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva häirintä on käyttäytymistä, jolla loukataan henkilön tai ihmisryhmän ihmisarvoa seksuaalivähemmistöön kuulumisen vuoksi. Suomen yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän, jonka perusteena on seksuaalinen suuntautuminen. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2025.)

Seksuaalinen häirintä

Seksuaalinen häirintä on Suomen tasa-arvovaltuutetun määritelmän mukaan *“sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri”*. Suomen tasa-arvolaki kieltää seksuaalisen häirinnän ja määrittelee sen syrjinnän muodoksi. (Tasa-arvovaltuutettu 2025.) Seksuaalinen häirintä mainitaan Istanbulin sopimuksessa erikseen omana sukupuolittuneen väkivallan muotonaan, johon valtioita veloitetaan puuttumaan (Euroopan neuvosto 2019, Mestre i Mestre & De Vido 2024).

Seksuaalisen häirinnän tiedetään kohdistuvan Suomessa erityisesti sateenkaari-ihmisiin. Tämä koskee myös sateenkaarilapsia ja -nuoria. (NJKL 2024.) Kaikki vuoden 2023 UN Women Suomen seksuaalista häirintää koskevaan kyselyyn vastanneet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat kertoivat kokeneensa seksuaalista häirintää joskus elämänsä aikana. (Haapea 2024.)

1.2 QUEERDEFENSE-SELVITYKSEN TOTEUTUS

Osana QueerDefense-selvitystä toteutettiin sekä tutkimushaastatteluja että kyselytutkimus verkossa. Kutsua yksilöhaastatteluihin levitettiin aktiivisesti Transfeminiinit ry:n sosiaalisen median kanavissa ja jaettiin sidosryhmille marras-joulukuussa 2024. Tutkimushaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina Seta ry:n tiloissa Helsingissä sekä etäyhteydellä joulukuussa 2024. Haastattelumenetelmänä oli teemahaastattelu, jossa kartoitettiin haastateltavien kokemuksia vihapuheesta ja häirinnästä koko elämänkaaren ajalta. Jokaista haastattelua varten oli varattu aikaa kaksi tuntia. Tutkimuseettisistä syistä alle 18-vuotiaat rajattiin haastattelujen ulkopuolelle. Haastatteluihin saapui yhteensä kolme haastateltavaa.

QueerDefense-kyselytutkimus toteutettiin verkon LimeSurvey-lomakealustalla helmimaaliskuussa 2025. Kysely oli auki 25.2.-8.3.2025 ja siihen oli mahdollista vastata suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kyselyä mainostettiin aktiivisesti Transfeminiinit ry:n sosiaalisen median kanavissa ja sitä levitettiin sidosryhmille kyselyn aukioloaikana. Kyselyyn vastasi yhteensä 186 henkilöä. Koska kyselyä mainostettiin valikoivissa konteksteissa ja koska vastaajamäärä jäi suhteellisen matalaksi, on kyseessä otoksen sijaan näyte. Näyte on suhteellisen pieni, eivätkä kyselyn tulokset ole yleistettävissä koko väestöä koskeviksi.

Kyselylomakkeella kysyttiin anonyymisti Suomessa asuvien lesbojen kokemasta häirinnästä ja vihapuheesta. Kyselyyn kutsuttiin vastaamaan sekä sukupuolivähemmistöihin kuuluvia lesboja että cis-sukupuolisia lesboja, jotta vertailu näiden kahden ryhmän välillä olisi mahdollista. Myös kysely rajattiin tutkimuseettisistä syistä koskemaan yli 18-vuotiaita vastaajia. Lomakkeen kysymysten muodostamisessa hyödynnettiin luvalla Euroopan unionin perusoikeusvirasto FRA:n LGBTIQ III -kyselyn (FRA 2023) sekä UN Women Suomen Yhdeksän kymmenestä -raportin (Haapea 2024) häirintää ja verkkovihaa koskevia kysymyksenasetteluja.

Kyselylomakkeen asetukset säädettiin LimeSurvey-alustalla sellaisiksi, että samasta ip-osoitteesta pystyi lähettämään täytetyn lomakkeen vain kerran. Vastaajien anonymiteetin varmistamiseksi käyttöön otettiin myös asetus, joka anonymisoi vastaajien ip-osoitteet automaattisesti niin, ettei palvelimelta ladatun tutkimusaineiston käsittelijä pääse niihin käsiksi.

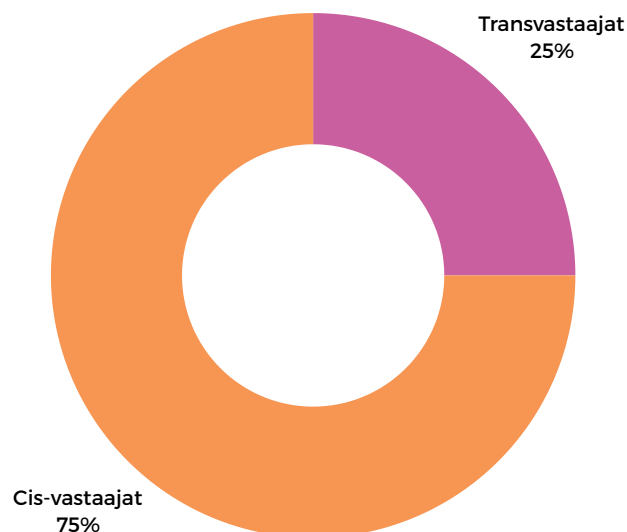
Kyselytutkimuksen vastausaineisto lähetettiin toimeksiantona Ruotsiin analysoitavaksi yhdenvertaisuuskysymyksiin erikoistuneeseen tutkimusalan yritykseen Medidaan. Medida laski ja jäsenteli raakadatan helposti käsiteltävään muotoon ja teki aineistolle avustavaa analyysia, jota on hyödynnetty tämän raportin Tulokset-osiossa.

2.2 VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT

QueerDefense-kyselyyn vastasi yhteensä 186 henkilöä. Heistä 75 prosenttia eli 139 henkilöä kertoi olevansa cis-sukupuolisia ja 25 prosenttia eli 47 henkilöä transihmisiä.

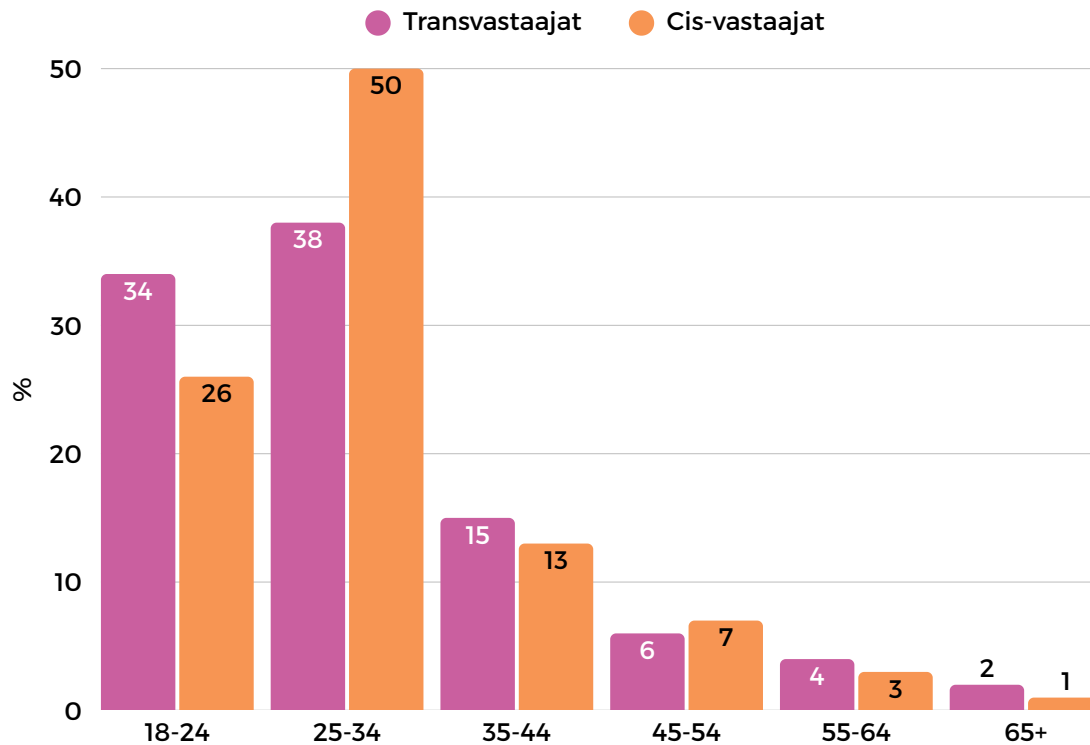
Transihmisistä noin kolmasosa ilmoitti määrittelevänsä itsensä naiseksi ja noin kaksi kolmasosaa muunsukupuoliseksi.

Kyselyyn vastanneisiin transihmisiin viitataan jatkossa termillä *transvastaaja* ja cis-sukupuolisiin vastaajiin termillä *cis-vastaaja*.

Kuvio 1. Cis- ja transvastaajien osuudet kaikista vastaajista

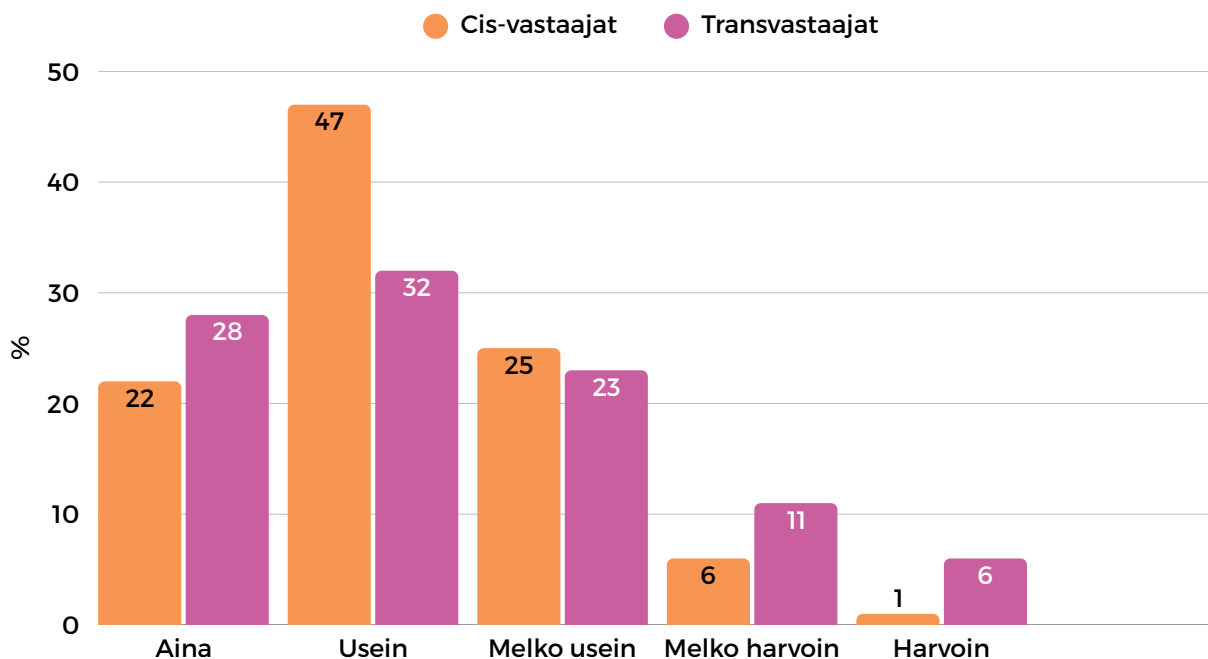
Suurin osa kyselyyn vastanneista oli nuoria. 28 prosenttia vastaajista oli 18-24-vuotiaita, 47 prosenttia 25-34-vuotiaita ja loput 26 prosenttia yli 35-vuotiaita. 25 henkilöä vastasi kuuluvansa ikäryhmään 35-44. Ikäryhmiin 45-54, 55-64 ja 65+ jokaiseen ilmoitti kuuluvansa 20 henkilöä. Kaikki vastaajat on jaettu tässä analyysissä kahteen ikäryhmään, joiden välisiä eroja tarkastellaan: alle 35-vuotiaat vastaajat ja yli 35-vuotiaat vastaajat. Alle 35-vuotiaita vastaajista oli 139 henkilöä eli kolme neljäsosaa kaikista vastaajista. Yli 35-vuotiaita oli 47 henkilöä eli neljäsosa kaikista vastaajista.

Kuvio 2. Cis- ja transvastaajien ikäjakauma

Cis-vastaajien ja transvastaajien välillä ei ollut merkittäviä eroja iän suhteen, vaan ikäjakauma oli suhteellisen samanlainen molemmissa ryhmissä. Eri-ikäisten vastaajien osuudet eivät ole täysin identtiset transvastaajien ja cis-vastaajien välillä, mutta erot iässä eivät ole tarpeeksi suuria, jotta niiden voisi odottaa selittävän cis- ja transvastaajien välisiä eroja.

Vastaajilta kysyttiin, ovatko he avoimia seksuaalisesta suuntautumisestaan ja/tai sukupuoli-identiteetistään. Kaikista vastaajista näistä ilmoitti olevansa avoimia aina 23 prosenttia, usein 43 prosenttia ja melko usein 25 prosenttia. "Melko harvoin" tai "harvoin" vastasi yhteensä yhdeksän prosenttia. Kukaan vastaajista ei kertonut, ettei olisi koskaan avoin suuntautumisestaan tai sukupuoli-identiteetistään. "Melko harvoin" tai "harvoin" vastasi niin pieni osuus vastaajista, ettei kyselytulosten vertailu "kaapissa olevien" ja seksuaalisesta suuntautumisestaan ja/tai sukupuoli-identiteetistään avoimien vastaajien välillä ole mielekäästä.

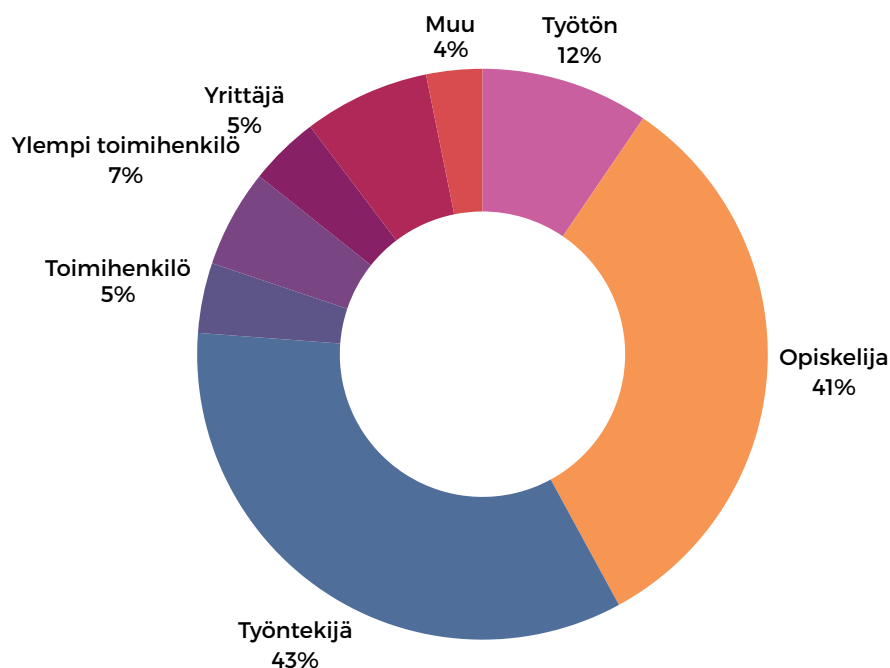

Kuvio 3. Avoimuus seksuaalisesta suuntautumisesta ja/tai sukupuoli-identiteetistä

Cis-sukupuoliset vastasivat huomattavasti enemmän ”usein” kysymykseen koskien avoimuutta omasta identiteetistä. On hyvä huomata, että kysymyksessä kysytään yhtä aikaa sekä seksuaalisesta suuntautumisesta että sukupuoli-identiteetistä. On kuitenkin mahdollista, että sekä sukupuoli- että seksuaalivähemmistöön kuuluva ihminen on avoin vain toisesta asiasta, mutta ei toisesta. Seksuaalisesta suuntautumisesta saatetaan myös olla avoimia erilaisissa tilanteissa ja harvemmin tai useammin kuin sukupuoli-identiteetistä, ja toisinpäin. Tarkempien erojen esiin tuominen asiassa vaatisi osiin purettua kysymyksenasettelua.

Ainoastaan harva vastaajista kertoi kuuluvansa johonkin vähemmistöryhmään seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöjen lisäksi. Alle kymmenen henkilöä vastasi kuuluvansa etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöön tai kielivähemmistöön. 34 vastaajaa kertoi, että heillä on jokin toimintakykyrajoite tai vamma. Pienten määrien vuoksi tässä selvityksessä ei tarkastella näitä vähemmistöryhmiä erikseen.

Vastaajista 12 prosenttia kertoi olevansa työttömiä, 41 prosenttia opiskelijoita ja 42 prosenttia työelämässä. Viisi prosenttia kertoi olevansa toimihenkilöitä ja seitsemän prosenttia ylempiä toimihenkilöitä. Seitsemän henkilöä valitsi työllisyystilanteekseen ”muu”. On hyvä ottaa huomioon, että työllisyystilannetta koskeva kysymys oli monivalintakysymys, jossa vastaukset eivät ole toisiaan poissulkevia, ja vastaaja on voinut valita listasta useamman tilannettaan kuvaavan vaihtoehdon.

Kuvio 4. Vastaajien työllisyystilanne

Raportissa keskitytään QueerDefense-kyselyn vastausten perusteella toistuviin ilmiöihin, transvastaajien ja cis-vastaajien sekä alle 35-vuotiaiden ja yli 35-vuotiaiden vastaajien välisiin eroihin. Kysymyksissä, joissa on pyydetty vastaajia valitsemaan asteikolta “usein - ei koskaan”, on poimittu tarkasteluun ainoastaan vastaukset “usein” ja “melko usein” ja laskettu niiden osuudet vastaajaryhmäkohtaisesti yhteen.

Lisäksi kaikki muuttujat, joiden osuus jää alle 10 prosenttiin, on jätetty pois tarkastelusta. Tällä tavoin tarkastelussa keskitytään niihin kokemuksiin, jotka vaikuttavat olevan vastaajille toistuvia.

2. LESBOJEN HAVAITSEMAT VIHASISÄLLÖT

ALUKSI

Tässä osiossa sekä osioissa kolme ja neljä esitellään QueerDefense-selvityksen tulokset. Osio on jäsennelty teemoittain, ja jokaisen teeman kohdalla analysoidaan sekä kyselyn määrällistä vastausaineistoa että relevanteilta osin kyselyn avovastauksia ja haastatteluaineistoa. QueerDefense-verkkokyselyn lopuksi oli kysymyspatteristojen jälkeen vastaajille annettu omin sanoin mahdollisuus kirjoittaa ajatuksiaan kolmen avovastauskentän muodossa. Ensimmäisessä pyydettiin vastaajaa kertomaan omin sanoin kokemastaan häirinnästä ja vihapuheesta. Näitä vastauksia tarkastellaan vihapuhetta ja häirintää, niistä ilmoittamista ja niiden vaikutuksia käsittelevissä kappaleissa.

Kaksi muuta avovastauskysymystä kartoittivat sitä, miten sateenkaari-ihmisiin kohdistuvaa häirintää, vihapuhetta ja väkivaltaa voisi vastaajan mukaan ehkäistä, ja sitä, miten viranomaisten, järjestöjen ja yhteiskunnan palvelujärjestelmän lähestymisestä voisi tehdä helpompaa sateenkaari-ihmisille. Näiden kysymysten vastauksia tarkastellaan omana teemana muutoksen mahdollisuutta käsittelevässä kappaleessa.

2.1 SATEENKAARIVASTAISIA SISÄLTÖJÄ HAVAITU TOISTUVASTI

QueerDefense-kyselyn ensimmäinen kysymyspatteristo kartoitti vastaajien havaintoja tai kokemuksia sateenkaari-ihmisten vastaisista ulostuloista, joihin viitataan tästä eteenpäin termeillä *sateenkaarivastainen ulostulo* tai *sateenkaarivastainen sisältö*. Nämä sisällöt on tässä selvityksessä kehystetty vihapuheeksi.

Ensimmäisessä kysymyksessä vastaajalle tarjottiin lista esimerkkejä erilaisista sateenkaarivastaisista ulostuloista ja pyydettiin kertomaan havainnoista vastausta edeltäneen 12 kuukauden aikana asteikolla “usein - ei koskaan”. Toisessa kysymyksessä kysyttiin, onko vastaaja huomannut tällaisten ulostulojen määrässä muutosta. Kolmannessa ja neljännessä kysymyksessä kysyttiin, onko vastaaja huomannut sateenkaarivastaisia ulostuloja aiempaa useammin tai harvemmin tietyillä alustoilla ja tiettyjen tahojen tekemänä.

Enemmistöä ensimmäisessä kysymyksessä listatuista ulostuloista oli kokenut tai havainnut edellisen 12 kuukauden aikana yli puolet kaikista vastaajista. Kaikista eniten oli havaittu viittauksia “homopropagandaan” tai “woke-ideologiaan”: yhteensä 76 prosenttia kaikista vastaajista oli havainnut tätä.

Taulukko 1. Toistuvat havainnot sateenkaarivastaisista ulostuloista

Havaittu ulostulo	Cis	Trans	Alle 35	Yli 35	Kaikki
Väitteet siitä, että sateenkaari-ihmiset, eli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, uhkaavat ”perinteisiä arvoja”	61 %	75 %	67 %	55 %	64 %
Viittaukset ”homopropagandaan” tai ”woke-ideologiaan”	76 %	77 %	78 %	70 %	76 %
Huumorin tai vitsin muodossa esitetty sateenkaari-ihmisiä halveksuva sisältö	63 %	72 %	68 %	55 %	65 %
Väitteet siitä, että transihmiset ovat uhka cis-sukupuolisten turvallisuudelle (esimerkiksi WC-tiloissa tai pukuhuoneessa)	58 %	62 %	63 %	47 %	59 %
Väitteet siitä, että transihmisten osallistuminen kilpaurheiluun on ongelma	66 %	70 %	73 %	51 %	67 %
Sateenkaari-ihmisten pitäminen ”epäluonnollisina” tai henkisesti sairaina	47 %	55 %	52 %	40 %	49 %
Sateenkaari-ihmisten haukkuminen tai nimittely	58 %	72 %	64 %	55 %	62 %
Yllyttäminen väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan	15 %	26 %	20 %	11 %	18 %

Usein tai melko usein oli myös havaittu tai koettu erityisesti väitteitä siitä, että transihmisten osallistuminen kilpaurheiluun on ongelma ja että sateenkaari-ihmiset uhkaavat niin kutsuttuja perinteisiä arvoja, sateenkaari-ihmisten haukkumista tai nimittelyä sekä sateenkaari-ihmisiä halveksuvaa huumoria tai vitsejä. Yllyttäminen väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan oli ainoa ulostulo, jota oli todistettu selkeästi muita harvemmin. Osuus (18 %) on pieni suhteessa muihin muuttujiin, mutta silti melkein viidesosa kaikista vastaajista.

Transvastaajat vaikuttavat todistaneen kaikkia kysymyksessä kuvattuja ulostuloja cis-vastaajia useammin. Erot näiden vastaajaryhmien välillä ovat suhteellisen pieniä, mutta säännönmukaisia. Suurimmat ero cis- ja transvastaajien välillä näkyvät havainnoissa ja kokemuksissa väitteistä, joiden mukaan sateenkaari-ihmiset uhkaavat ”perinteisiä arvoja”, ja sateenkaari-ihmisten haukkumisesta tai nimittelystä. Lisäksi transihmiset ovat todistaneet selkeästi cis-vastaajia enemmän yllyttämistä väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan.

Myös iän suhteen on nähtävissä eroja siinä, millaisille sisällöille vastaajat ovat altistuneet. Vaikuttaa siltä, että alle 35-vuotiaat vastaajat ovat todistaneet kysymyksessä määritellyjä ulostuloja yli 35-vuotiaita vastaajia useammin. Nuoret vastaajat näyttävät todistaneen erityisesti transihmisten vastaisia sisältöjä vanhempia vastaajia useammin. Erot ikäryhmien välillä ovat erityisen selkeitä myös koskien havaintoja tai kokemuksia sateenkaari-ihmisiä halveksuvasta huumorista ja vitseistä, väitteitä sateenkaari-ihmisten muodostamasta uhasta ”perinteisille arvoille” sekä sateenkaari-ihmisten pitämistä ”epäluonnollisina” tai henkisesti sairaina. Jokaisessa näistä kolmesta vaihtoehdosta ero ikäryhmien välillä on yli kymmenen prosenttiyksikköä.

Erilaisia sateenkaarivastaisia ulostuloja käsiteltiin myös tutkimushaastatteluissa sekä kyselyn avovastauksissa. Kyselyvastaajat ja haastateltavat kuvailivat törmänneensä hyvin monenlaisiin sateenkaarivastaisiin sisältöihin. Havainnot sateenkaari-ihmisten ja erityisesti sukupuolivähemmistöjen edustajien pitämisestä henkisesti sairaina toistuivat vastauksissa. Erään haastateltavan mukaan *”sukupuolten kirjo liitetään siihen et ihmiset on sairaita”*. Sama haastateltava myös kertoi törmänneensä tällaisiin asenteisiin joskus sateenkaari-ihmisten parissa:

*”On näitä, joiden mielestä vaikka transsukupuoliset tai muunsukupuoliset on mielisairaita, et ainoot sateenkaariasiat on nää homot, lesbot, biseksuaalit ja nämä. Tavallaan kaikki terffit** ja nämä.”*

Avovastauksissa ja haastatteluaiaineistossa nousee myös esiin havaintoja viittauksista ”woke-ideologiaan” ja ”homopropagandaan”. Lisäksi uskonnollisesti motivoitunut sateenkaarivastainen vihapuhe nousee useissa vastauksissa esiin omana ilmiönään:

”Useimmin on tultu kertomaan kuinka en pääse taivaaseen ja Jeesus pelastaa. [--] On tönitty ja huudettu ja arvosteltu ulkonäköä ja vähätelty sopivuuttani vanhemmuuteen. Kerrottu kuinka työnne lasteni suuhun homopropagandaa ja saan heidät hämilleen sukupuolista, koska olen muunsukupuolinen.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Uskonnollisesti motivoitunut vihapuhe kietoutuu seuraavan kyselyvastaajan kokemuksissa sateenkaari-ihmisten pitämiseen henkisesti sairaina:

“[L]oputonta uskonnollista väkivaltaa: helvetillä pelottelu, perhemuotoni vähättely ja tunnustamatta jättäminen, sairaaksi haukkuminen, lesbouteni rinnastaminen pedofiliaan ja eläimiin sekaantumiseen.”

Uskonnolliset motiivit voivat kietoutua myös äärioikeistolaisiin motiiveihin:

“Sain töihin homofobisen uhkauskirjeen tuntemattomalta lähettäjältä. Kirje oli äärioikeistolainen sävyltään ja sisälsi salaliittoteorioita ja otteita Raamatusta.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Tämä haastateltava on kohdannut vihamielisyyttä ja oman seksuaalisen suuntautumisensa ja sukupuoli-identiteettinsä kiistämistä perheenjäsentensä taholta perheen uskonnollisen taustan vuoksi:

“Ensinnäki perheessä [--] ajatus on ollu se, että mä joudun helvettiin, niin on haluttu kieltää tällasen asian olemassaolo.”

Seuraava haastateltava kuvailee kohdanneensa uskonnollisesti motivoitunutta vihapuhetta ollessaan mukana järjestämässä Pride-tapahtumaa:

“Sillon ku tääl on tehty Pridea, se ei toki kohdistunu suoraan muhun, mutta täällä levitettiin semmosia lehtisiä, et Pride on sodomiaa ja kaikkee tällasta. Sitä samaa vanhaa, mitä ylipäätään näkee. Siinä se ehkä konkretisoitu, koska niitä lappusia oli levitetty paikalle, mihin me sit tehtiin tää Pride-tapahtuma täällä.”

Haastateltavan kokemus ei sinänsä ole yllättävä, sillä Pride-tapahtumiin tiedetään Suomessa kohdistuneen toistuvia vihatekoja. Vuonna 2024 enemmistöön Suomen Pride-tapahtumista kohdistui viharikoksia tai häirintää (Seta ry 2025).

2.2 ERITYISESTI HAVAINNOT VIITTAUKSISTA “WOKEEN” TAI “HOMOPROPAGANDAAN” JA TRANSVASTAISISTA SISÄLLÖISTÄ YLEISTYNEET

Enemmistö vastaajista oli havainnut joitakin sateenkaarivastaisia ulostuloja edellisen 12 kuukauden aikana aiempaa useammin. Tällaisia ulostuloja olivat erityisesti viittaukset “homopropagandaan” ja “woke-ideologiaan” (73 % kaikista vastaajista) sekä transihmisten kilpaurheiluun osallistumisen näkeminen ongelmana (69 %). Yli puolet kaikista vastaajista oli myös havainnut aiempaa useammin väitteitä siitä, että transihmiset muodostavat uhan cis-sukupuolisten turvallisuudelle ja uhkaavat “perinteisiä arvoja”.

Trans- ja cis-vastaajien välillä ei ole nähtävissä merkittäviä eroja, mitä tulee ulostulojen määrässä havaittuun muutokseen. Poikkeuksen muodostavat yllyttäminen väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan sekä sateenkaari-ihmisten pitäminen “epäluonnollisina” tai henkisesti sairaina: näiden ulostulojen määrässä transvastaajat ovat havainneet enemmän nousua kuin cis-vastaajat. On merkittävää, että transvastaajista lähes puolet (47 %) ilmoitti havainneensa tai kokeneensa yllyttämistä väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan aiempaa enemmän edellisen 12 kuukauden aikana. Osuus on yli kaksinkertainen verrattuna cis-vastaajiin, joista väkivaltaan yllyttämistä vastasi todistaneensa aiempaa useammin 19 prosenttia.

Myöskään ikäryhmien väliset erot eivät enimmäkseen ole kovinkaan suuria. Suurin ero on nähtävissä liittyen viittauksiin “homopropagandasta” tai “woke-ideologiasta”. Alle 35-vuotiaat ovat todistaneet tällaisissa ulostuloissa enemmän nousua verrattuna vanhempiin vastaajiin. Myös väitteissä siitä, että transihmiset ovat uhka cis-sukupuolisten turvallisuudelle, oli koettu nuorempien vastaajien joukossa enemmän nousua: ero ikäryhmien välillä tässä asiassa on kymmenen prosenttiyksikköä.

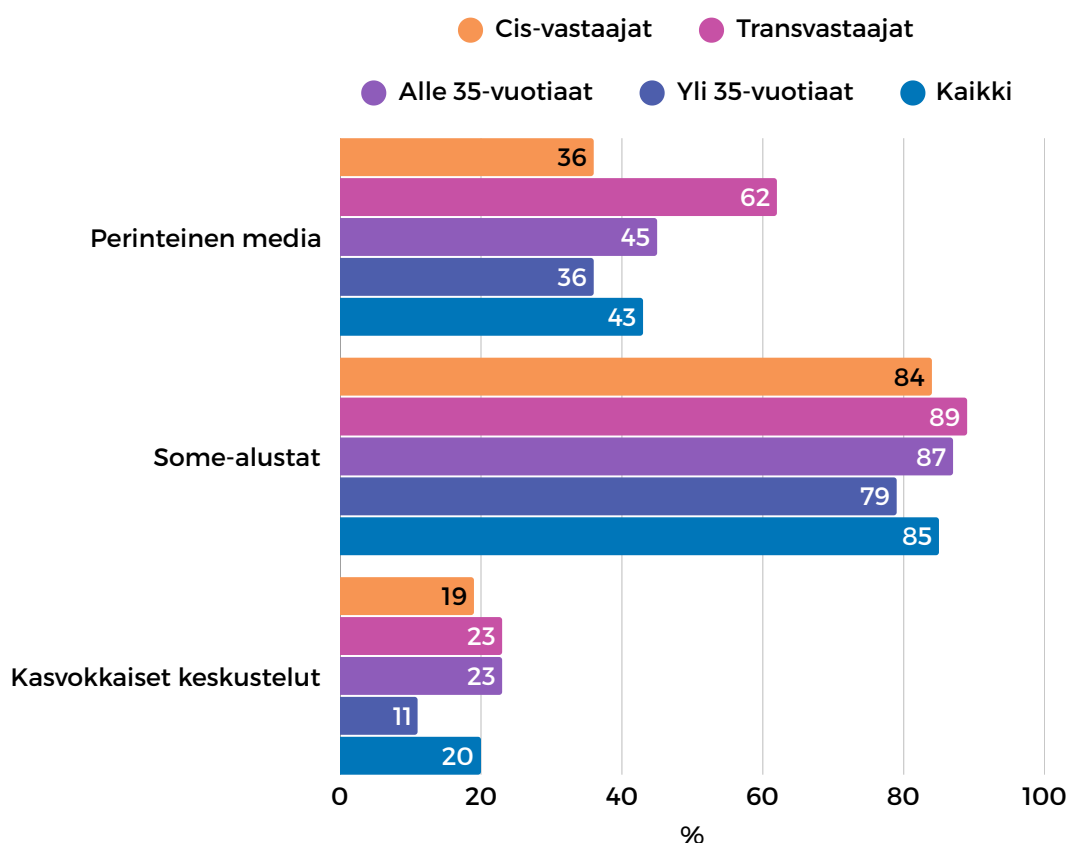
Taulukko 2. Aiempaa useammin havaitut ulostulot

Havaittu ulostulo	Kaikki	Cis	Trans	Alle 35	Yli 35
Väitteet siitä, että sateenkaari-ihmiset, eli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, uhkaavat ”perinteisiä arvoja”	53 %	53 %	55 %	55 %	49 %
Viittaukset ”homopropagandaan” tai ”woke-ideologiaan”	73 %	73 %	75 %	78 %	60 %
Huumorin tai vitsin muodossa esitetty sateenkaari-ihmisiä halveksuva sisältö	30 %	29 %	34 %	32 %	23 %
Väitteet siitä, että transihmiset ovat uhka cis-sukupuolisten turvallisuudelle (esimerkiksi WC-tiloissa tai pukuhuoneessa)	53 %	53 %	51 %	55 %	45 %
Väitteet siitä, että transihmisten osallistuminen kilpaurheiluun on ongelma	69 %	70 %	66 %	69 %	68 %
Sateenkaari-ihmisten pitäminen ”epäluonnollisina” tai henkisesti sairaina	34 %	30 %	47 %	35 %	32 %
Sateenkaari-ihmisten haukkuminen tai nimittely	38 %	36 %	43 %	37 %	40 %
Yllyttäminen väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan	26 %	19 %	47 %	28 %	21 %

2.3 SATEENKAARIVASTAISIA SISÄLTÖJÄ NÄHTY AIEMPAA USEAMMIN SOME-ALUSTOILLA

Merkittävä enemmistö (85 %) kaikista vastaajista kertoi havainneensa sateenkaarivastaisten ulostulojen lisääntyneen sosiaalisen median alustoilla, esimerkiksi Facebookissa, Tiktokissa tai keskustelufoorumeilla, vastaamista edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Ero on merkittävä verrattuna muihin alustoihin, jotka kysymyksessä oli lueteltu.

Toiseksi eniten sateenkaarivastaisten sisältöjen oli havaittu lisääntyneen perinteisessä mediassa, esimerkiksi televisiossa, lehdistössä tai radiossa. Noin kolmasosa vastaajista ei ollut huomannut perinteisessä mediassa muutosta aiempaan verrattuna. Kasvokkain käydyissä keskusteluissa viidesosa kaikista vastaajista oli kohdannut sateenkaarivastaisia ulostuloja aiempaa enemmän.

Kuvio 5. Alustat, joilla havaittu nousua ulostuloissa

Transvastaajat olivat havainneet sateenkaarivastaisten sisältöjen lisääntyneen perinteisessä mediassa selvästi enemmän kuin cis-vastaajat. Yli kolmasosa (37 %) cis-vastaajista ei ollut huomannut asiassa muutosta perinteisessä mediassa, kun näin koki transvastaajista alle neljäsosa (23 %). Sosiaalisen median alustojen ja kasvokkain käytyjen keskustelujen suhteen cis- ja transvastaajien välillä ei ollut merkittäviä eroja.

Nuoret vastaajat olivat huomanneet sateenkaarivastaisten ulostulojen lisääntyneen kasvokkaisissa keskusteluissa yli kaksi kertaa niin paljon kuin vanhemmat vastaajat. Lisäksi nuorista vastaajista lähes puolet kertoi havainneensa mainittuja ulostuloja aiempaa enemmän perinteisessä mediassa, mutta osuus ei poikkea merkittävästi vanhempien vastaajien osuudesta.

Myös kyselyvastaajat ja haastateltavat ovat havainneet sateenkaarivastaisia sisältöjä erityisesti sosiaalisen median alustoilla. Havainnot eivät vaikuta rajautuvan mihinkään tiettyyn some-alustaan, vaan niitä on havaittu monilla eri alustoilla. Some-alustat nähdään nimenomaan toistuvien vihasisältöjen esiintymispaikkana:

“Kyllä sitä näkee päivittäin jossain somessa, tai no ei ehkä päivittäin, mutta aika usein. [--] Esimerkiksi jossain Tiktokissa kommenttikentissä.”

(Anonyymi haastateltava)

Osa vastaajista kokee, että yhteiskunnan yleinen keskusteluilmapiiri on jokseenkin siistytynyt, mutta vihamieliset ja syrjivät sisällöt ovat siirtyneet sosiaaliseen mediaan:

“En enää kuule tosielämässä yhtä paljon negatiivisia kommentteja sateenkaari-ihmisistä kuin nuorempana, mutta sosiaalisessa mediassa jossa voi kommentoida anonyymisti, vihaa on todella paljon.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

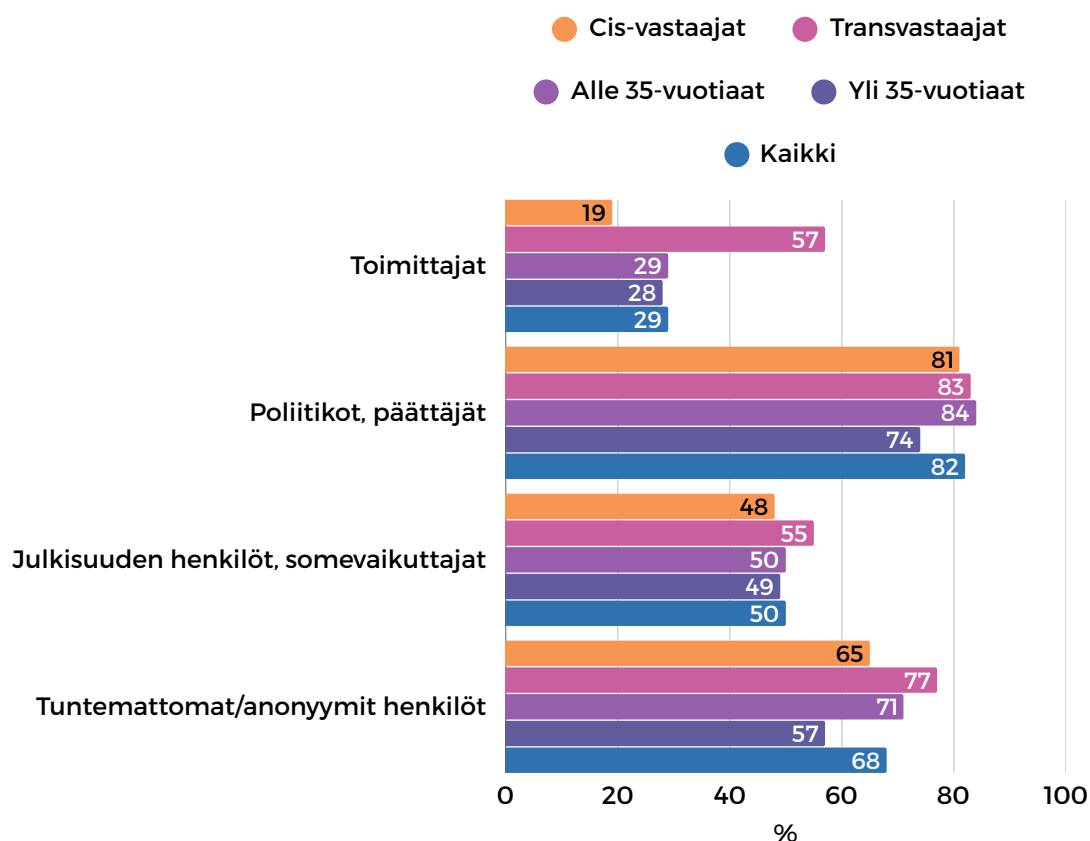
Juuri mahdollisuus esiintyä sosiaalisessa mediassa anonyymisti nousee esiin asiana, jonka kyselyvastaajat ja haastateltavat kokevat osaltaan edistävän vihasisältöjen tuottamista ja levittämistä. Yksi haastateltava kuvailee törmänneensä toistuvaan transfobiaan ja oman identiteettinsä vähättelyyn lesboille suunnatulla sosiaalisen median alustalla, jossa esiinnyttäen anonyymisti:

“Se on todella transfobinen se kanava, ja siellä nimenomaan kyseenalaistetaan muiden ihmisten lesboutta sen perusteella, ketä he deittailee. Todella paljon kuulee vaikka sitä, että jos deittailee transnaista, niin ei voi sanoa, että on lesbo. Se on ihan hirveä paikka. Aika vähän tulee siellä vietettyä aikaa sen vuoksi, koska se ei tunnu sellaselta turvalliselta omalta yhteisöltä.”

(Anonyymi haastateltava)

2.4 ERITYISESTI POLIITIKKOJEN JA TUNTEMATTOMIEN IHMISTEN HAVAITU TUOTTANEEN USEAMMIN SATEENKAARIVASTAISTA SISÄLTÖÄ

Yli 80 prosenttia kaikista vastaajista oli todistanut poliitikkojen ja päättäjien tekävän aiempaa useammin sateenkaari-ihmisten vastaisia ulostuloja vastaamista edeltäneen 12 kuukauden aikana. Kolme neljäsosaa oli todistanut näitä ulostuloja aiempaa useammin tuntemattomilta tai anonyymeiltä henkilöiltä ja puolet julkisuuden henkilöiltä tai sosiaalisen median vaikuttajilta. Lähes 30 prosenttia oli todistanut näitä ulostuloja aiempaa useammin toimittajilta. Lukuja voi pitää merkittävänä, sillä vähintään puolet kaikista vastaajista koki poliitikkojen ja päättäjien, julkisuuden henkilöiden ja somevaikuttajien sekä tuntemattomien tai anonyymien henkilöiden tekemien sateenkaarivastaisten ulostulojen lisääntyneen.

Kuvio 6. Tahot, joiden havaittu tuottavan aiempaa useammin ulostuloja

Transvastaajat olivat todistaneet toimittajien tekemien sateenkaarivastaisten ulostulojen lisääntyneen merkittävästi enemmän kuin cis-vastaajat. Ero on 38 prosenttiyksikköä. Tämä on linjassa sen kanssa, että transvastaajat olivat selvästi cis-vastaajia enemmän havainneet sateenkaarivastaisten ulostulojen lisääntyneen perinteisessä mediassa. Transvastaajat kokivat myös enemmän nousua tuntemattomien tai anonyymien henkilöiden tekemien ulostulojen osalta. Poliitikkojen ja päättäjien sekä julkisuuden henkilöiden ja sosiaalisen median vaikuttajien osalta cis- ja transvastaajien välillä ei ole suuria eroja havainnoissa.

Ikäryhmien välillä on jonkin verran eroja havainnoissa. Nuoret vastaajat olivat havainneet tuntemattomien tai anonyymien henkilöiden tekemien sateenkaarivastaisten ulostulojen lisääntyneen enemmän kuin vanhemmat vastaajat. Lisäksi nuoret olivat havainneet enemmän nousua poliitikkojen ja päättäjien tekemissä vastaavissa ulostuloissa.

Poliitikkojen rooli vihapuheen levittäjinä nousee esiin myös haastattelu- ja avovastausaineistossa. Useat vastaajat mainitsevat poliittisten päättäjien toistuvasti tekemät avoimen vihamieliset ja sateenkaarivastaiset ulostulot. Seuraava haastateltava kokee tiettyjen poliitikkojen levittävän sosiaalisessa mediassa äärioikeistolaisten ja sateenkaari-ihmisten oikeuksia vastustavien toimijoiden narratiivia:

“Vaik joku kansanedustaja, kun se puhuu jostain woke-hössötyksestä, nii on et ookoo, tää on käytännössä täysin tän kopio, sama teksti löytyis jostain äärioikeiston Twitteristä. Sit on sillee, et no okei, selkeesti sä et oo hirveesti luku muuta ku sitä äärioikeiston Twitteriä, tää sun sanoma on kopioitu sieltä.”

3.

LESBOJEN KOKEMA HÄIRINTÄ

ALUKSI

Vastaajien häirinnän kokemuksia kartoitettiin QueerDefense-kyselyssä kahdella eri kysymyspatteristolla. Toinen patteristo käsitteli sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa häirintää, toinen seksuaalista häirintää. Vastaajilta kysyttiin koetusta häirinnästä, häirinnän tekijöistä ja tapahtumapaikoista sekä henkilökohtaisista ominaisuuksista, joiden vastaaja uskoi mahdollisesti vaikuttaneen häirinnän kokemuksiin.

Kysymykset oli rakennettu niin, että niissä lueteltiin erilaisia häirinnän muotoja, paikkoja ja tekijöitä, joihin pyydettiin valitsemaan vastaus asteikolla "usein - ei koskaan" vastaajan kokemuksen mukaisesti. Tarkastelusta on jätetty pois ne häirinnän muodot, paikat ja tekijät, joissa "usein" tai "melko usein" vastanneiden osuus kaikista vastaajista jäi alle kymmeneen prosenttiin.

On tärkeää ottaa huomioon, että QueerDefense-selvityksessä ei ole voitu tyhjentävästi selvittää kaikkia vastaajien häirinnän kokemuksia, vaikka kysymyksissä on pyritty luettelemaan mahdollisia häirinnän muotoja, tekijöitä ja tapahtumapaikkoja mahdollisimman kattavasti. On mahdollista, että katveeseen jää sellaisia häirinnän kokemuksia, joista ei ole huomattu kysymyksenasettelussa kysyä.

3.1 YLEISIMMÄT TOISTUVAN HÄIRINNÄN MUODOT LOUKKAAVIA TAI UHKAAVIA ELEITÄ JA IDENTITEETIN KIISTÄMISTÄ

Yleisin koettu sukupuoli- ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän muoto oli loukkaavat tai uhkaavat eleet tai sopimaton tuijottelu, jota oli kokenut usein tai melko usein noin kolmasosa kaikista vastaajista. Toiseksi yleisin oli oman seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin kiistäminen tai kieltäminen, jota oli kokenut noin neljäsosa kaikista vastaajista. Yli 10 prosenttia kaikista vastaajista oli kokenut tahallista väärinsukupuolittamista, uhkaavalta tuntuvaa seuraamista tai odottelua sekä uhkaavia kommentteja, nimittelyä tai haukkumista.

Transvastaajat vastasivat kokeneensa kysymyksessä kuvailtuja häirinnän muotoja kaiken kaikkiaan useammin kuin cis-vastaajat. Osassa häirinnän muotoja erot ovat pieniä, mutta joitakin transvastaajat ovat kokeneet yli kaksinkertaisesti verrattuna cis-vastaajiin. Seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin kiistäminen tai kieltäminen, tahallinen väärinsukupuolittaminen sekä loukkaavat tai uhkaavat eleet tai sopimaton tuijottelu ovat häirinnän muotoja, joissa ero cis- ja transvastaajien välillä on merkittävä.

län perusteella nähtävät erot kokemuksissa ovat suhteellisen pieniä. Poikkeuksen muodostaa uhkaavalta tuntuva seuraaminen tai odottelu, jota kertoi kokeneensa usein tai melko usein 16 prosenttia nuoremmista vastaajista, muttei yksikään vanhempi vastaaja.

Taulukko 3. Yleisimmin koetut häirinnän muodot

Häirinnän muoto	Kaikki	Cis-vastaajat	Transvastaajat	Alle 35-vuotiaat	Yli 35-vuotiaat
Seksuaalisen suuntautumisesi tai sukupuoli-identiteettisi kiistäminen tai kieltäminen	22 %	15 %	43 %	24 %	17 %
Tahallinen väärinsukupuolittaminen	15 %	6 %	41 %	13 %	21 %
Uhkaavat kommentit, nimittely tai haukkuminen	12 %	11 %	17 %	14 %	9 %
Loukkaavat tai uhkaavat eleet tai sopimaton tuijottelu	32 %	26 %	49 %	33 %	28 %
Uhkaavalta tuntuva seuraaminen tai odottelu	12 %	12 %	13 %	16 %	-

Kyselyn avovastauksissa sekä tutkimushaastatteluissa sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän kokemuksista korostuivat erityisesti haukkuminen ja huutelu sekä asiaton tai uhkaava kommentointi. Monissa vastauksissa kerrotaan toistuvasta haukkumisesta ja huuteluista tuntemattomien ihmisten taholta. Haukkumisen kokemukset ovat tavallisia myös haastateltujen kertomuksissa:

“On tullu huutelua jostain kadulta, et “lesbo” ja “lepakko”. Mä muistan, et on jotkut tututki saattanu koulussa huudella lepakkoa.”

(Anonyymi haastateltava)

Myös toisen haastateltavan kokemuksissa huutelu liittyy nimenomaan omaan lesbouteen:

“Varmaan 70 prosenttia sellasista kerroista, ku mä oon julkisella paikalla minkäänlaista hellyyttä osoittanut silloisia tapailu- tai seurustelukumppaneita kohtaan, niin aina joku huutelee.”

Seuraava kyselyvastaaja kuvailee, miten hänen kokemansa haukkuminen ja huutelu kietoutuu muihin häirinnän kokemuksiin ja esiintyy yhdessä niiden kanssa. Vastaus havainnollistaa hyvin, miten vihapuhetta ja häirintää ei kokemuksellisesti voi aina erottaa toisistaan:

“Pahinta on ollut sosiaalisessa mediassa tapahtunut haukkuminen mm. ali-ihmiseksi, eläimeksi, mielisairaaksi jne. sekä uhkailu väkivallalla tai pelottelu sillä, että oikeuteni tulla viemään pois tai pakottaminen de-transitioon. Julkisilla paikoilla häirintä on ollut lähinnä osoittelua, naureskelua, perään huuteluja, tuijottamista jne.”

Myös seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin tahallisen kiistämisen kokemukset toistuvat haastateltavien ja kyselyvastaajien kokemuksissa:

“Ymmärrän, et jos ei vaan tiedä, mut sit on ihmisiä, jos on vaikka ite sanonu jolleki, et mä olen muunsukupuolinen, ja sit ihan tietosesti vaik tytötellään, eikä ees yritetä mitenkään korjata sitä[--], niin sit tulee, et selkeästi sä teet tätä vaan ärsyttääkses ja kiusatakses ja alistaakses mua, ihan selkeetä väkivallan käyttöä.”

(Anonyymi haastateltava)

Oman sukupuoli-identiteetin kiistämistä koetaan toisinaan myös lesbojen keskuudessa:

“Sanotaan, että jos sä oot muunsukupuolinen, niin sä et voi olla lesbo. Tai jos sä oot lesbo, sä et voi olla muunsukupuolinen. Saattaa olla, että mä deittailen jotain ihmistä, joka sit alkaa sanoo mulle, et kyl sä oot nainen.”

(Anonyymi haastateltava)

Myös muilla haastateltavilla ja vastaajilla on kokemusta tilanteista, joissa lesboutta lähestytään vain cis-naisille kuuluvana ominaisuutena ja josta esimerkiksi transnaiset tai muunsukupuoliset halutaan sulkea ulkopuolelle.

3.2 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ NÄKYY ERITYISESTI EPÄASIALAISINA KOMMENTTEINA SEKÄ VIHTELTYNÄ, HUUTELUNA JA TUIJOTTELUNA

Yleisimmät seksuaalisen häirinnän kokemukset vastaajien joukossa olivat viheltely, perään huutelu ja seksuaalissävytteinen tuijottelu sekä epäasialliset seksuaalissävytteiset vitsit ja kommentit, mukaan lukien ulkonäön kommentointi. Molempia näistä vastausvaihtoehdoista oli kokenut usein tai melko usein noin neljäsosa kaikista vastaajista. Muita seksuaalisen häirinnän muotoja oli kokenut 10-20 prosenttia vastaajista.

Vaikuttaa siltä, että transvastaajat ovat kokeneet sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän lisäksi myös seksuaalista häirintää jossakin määrin useammin kuin cis-vastaajat. Pienen näytteen vuoksi pitkälle meneviä johtopäätöksiä on kuitenkin haastavaa tehdä. Suurimmat erot ovat nähtävissä ei-toivotuissa seksuaalissävytteisissä lähestymisyhteyksissä, ei-toivotussa koskemisessa ja kourimisessa sekä uhkailussa tai vitsailussa ihmisen ”korjaamisesta” pakottamalla seksuaaliseen tekoon.

Nuoret vaikuttavat kokeneen vanhempia vastaajia enemmän tarkasteluun valittuja seksuaalisen häirinnän muotoja, joskin erot ovat paikoin pieniä. Isoimmat erot on nähtävissä koskien viheltelyä, perään huuteluja ja tuijottelua sekä epäasiallisia vitsejä ja kommentteja.

Seksuaalisen häirinnän kokemukset näkyvät myös avovastauksissa ja haastateltujen kertomuksissa. Monet kokevat seksuaalisen häirinnän liittyvän nimenomaan omaan lesbouteen:

”Häirintä (erityisesti seksuaalinen) yltyy siinä vaiheessa, jos olen tyttöystäväni kanssa avoimesti pariskuntana näkyvästi esillä. Esimerkiksi klubilla miehet tarttuvat kiinni ja huutelevat taukoamatta siinä vaiheessa, kun pussaa tyttöystävää huulille.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Taulukko 4. Yleisimmin koetut seksuaalisen häirinnän muodot

Häirinnän muoto	Kaikki	Cis	Trans	Alle 35	Yli 35
Viheltely, perään huutelu, seksuaalissävytteinen tuijottelu	25 %	24 %	28 %	29 %	13 %
Epäasialliset seksuaalissävytteiset vitsit ja kommentit, ml. ulkonäön kommentointi	26 %	26 %	26 %	32 %	9 %
Epäasialliset kysymykset ja utelu koskien esim. sukulinkirurgiaa tai intiimejä alueitasi	10 %	7 %	15 %	9 %	6 %
Ei-toivottujen seksuaalissävytteisten kommenttien, viestien, kuvien ja/tai videoiden vastaanottaminen verkossa	14 %	13 %	15 %	16 %	6 %
Ei-toivotut seksuaalissävytteiset lähestymisyritykset, esim. toistuvat treffipyynnöt tai pyynnöt päästä ”kolmanneksi pyöräksi”	17 %	14 %	26 %	18 %	13 %
Ei-toivottu koskettelu tai kouriminen, esim. halailu, käden laittaminen alaselälle	17 %	14 %	26 %	19 %	11 %
Uhkailu tai vitsailu sukupuoli-identiteettisi tai seksuaalisen suuntautumisesi ”korjaamisesta” seksuaaliseen tekoon pakottamalla	11 %	9 %	19 %	13 %	6 %

Monella on kokemuksia siitä, että häirinnän tekijä ehdottelee lesbopariskunnalle tungettelevasti seksuaalista kanssakäymistä ”kolmanneksi pyöräksi” pääsemisen muodossa:

“Mä muistan joitain vuosii sitten, mä mun silloisen tyttöystävän kanssa pussailin baarissa, niin siihen tuli joku mies, veti meidät erilleen ja oli silleen, et mä tuun myös. Sit ku me oltiin silleen, et no et helvetissä tuu, niin hän oli silleen et no miks te sit teette tätä. Sitä pidettiin sellasena, et se ois tapa houkutella miehiä, jota mä en edelleenkään ymmärrä, mistä tämä ajatus on koskaan yhdellekään miehelle syntynyt, et kyse olisi siitä.”

(Anonyymi haastateltava)

Ehdotukset ja vitsailut ”kolmanneksi pyöräksi” pääsemisestä voivat myös kietoutua ajatukseen lesbon seksuaalisen suuntautumisen ”korjaamisesta”:

“Humalaista tai selvääkin vitsailua siitä, että pääsisipä mukaan kolmanneksi pyöräksi, tai että kyllä minut voisi käännäyttää.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Haastateltavat ja kyselyvastaajat kertovat myös kokemuksista, joissa seksuaaliseen häirintään liittyy koskemista ilman lupaa:

“Pahin kokemukseni naisten vessassa oli että yökerhossa työnnetään päin seinää ja väkisin työnnetään käsi housuihin varmistaakseen, että olen varmasti nainen.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Haastateltavat ja kyselyvastaajat kertovat myös kokemuksista, joissa seksuaaliseen häirintään liittyy koskemista ilman lupaa:

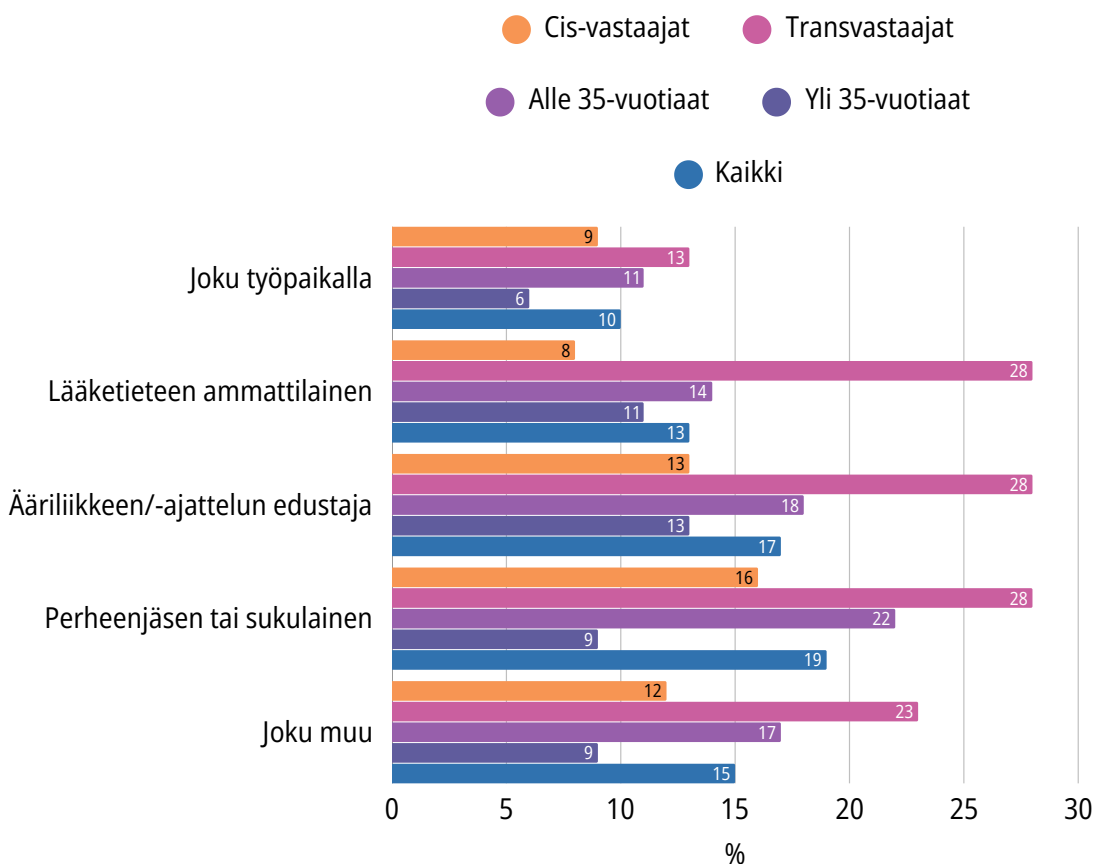
“Jo lapsena aikuinen mies tuli käpälöimään bussissa, päälle parikymppisenä tanssilattialla minuun koskivat vieraan miehen kädet.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

3.3 HÄIRINNÄN TEKIJÖISSÄ ON HAJONTAA

Seksuaalisen häirinnän tekijöistä ainoastaan joku muu, kysymyksessä listaamaton tekijä oli sellainen, jonka kokemana yli 10 prosenttia kaikista vastaajista oli kokenut häirintää usein tai melko usein. "Jonkun muun" tekemää seksuaalista häirintää oli kokenut transvastaajista 26 prosenttia ja cis-vastaajista 16 prosenttia. Vastaava osuus alle 35-vuotiaista on 22 prosenttia ja yli 35-vuotiaista 6 prosenttia. Kaikki muut seksuaalisen häirinnän tekijät jäivät pois tästä tarkastelusta matalien vastaajamäärien vuoksi, ja kappaleessa keskitytään tästä eteenpäin vain sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän tekijöihin.

Yleisin vastaajien ilmoittama sukupuoli ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän tekijä oli perheenjäsen tai sukulainen. Noin 20 prosenttia kaikista vastaajista on kokenut häirintää perheenjäsenen tai sukulaisen tekemänä usein tai melko usein. Lähes yhtä suuri osuus, noin 17 prosenttia, on kokenut häirintää usein tai melko usein sellaisen henkilön tekemänä, jolla vaikuttaa olevan yhteyksiä ääriliikkeisiin tai ääriajatteluun, esimerkiksi rasistiseen tai äärioikeistolaiseen liikehdintään. 15 prosenttia kertoo kokeneensa häirintää usein tai melko usein jonkun muun, kysymyksessä listaamattoman tekijän tekemänä.

Kuvio 7. Kokemukset häirinnän tekijöistä

On huomionarvoista, että edeltävässä kuviossa 13 prosenttia kaikista vastaajista kertoo kokeneensa sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa häirintää usein tai melko usein lääketieteen ammattilaisen tekemänä ja 10 prosenttia jonkun työpaikalla olevan henkilön, esimerkiksi kollegan, asiakkaan tai potilaan tekemänä.

Transvastaajat vaikuttavat kokeneen selvästi cis-vastaajia enemmän häirintää eri tekijöiden tekemänä. Ainoastaan joku työpaikalla on tekijä, jonka osalta ero jää pieneksi. On muistettava näytteen pieni koko, mutta vaikuttaa siltä, että erot cis- ja transvastaajien välillä ovat tässä asiassa systemaattisia. Huomionarvoista on, että perheenjäsenen tai sukulaisen tekemää häirintää on koettu useammin trans-vastaajien parissa. Lisäksi ääriilikkkeen tai -ajattelun edustaja korostuu tekijänä transvastaajien kohdalla.

Myös nuoremmat vastaajat ovat kokeneet perheenjäsenen tai sukulaisen tekemää häirintää yli kaksi kertaa niin usein kuin vanhemmat vastaajat. Muidenkin tekijöiden kohdalla on havaittavissa eroja alle 35-vuotiaiden ja yli 35-vuotiaiden vastaajien välillä, mutta erot jäävät alle kymmeneen prosenttiyksikköön.

Läheisen ihmisen tekemä häirintä ja vihapuhe nousevat esiin haastatteluaineistossa ja avovastauksissa monin paikoin. Eräs kyselyvastaaja kiteyttää tilanteen:

“Usein tuntuu, että vihapuheeksi mielletään vain ne kadulla tai somessa kirjoitetut vihakirjoitukset tai homottelut, mutta monet meistä kohtaavat sitä tutuilta ihmisiltä, mikä tekee tilanteisiin puuttumisesta vielä hankalampaa.”

Perheenjäsenen tai sukulaisen tekemä häirintä tai sen pelko on osalle vastaajista tuttua:

“Esimerkiks mun nimenvaihtoprosessi ei oikein etene sen takia, koska mä tiedän, että mä tuun saamaan niin paljon paskaa mun perheeltä sen vuoksi. Ja sit kuitenkin se on mun perhe, niin en mä voi tavallaan sitä hylätäkään.”

(Anonyymi haastateltava)

Perheenjäsenten homo- ja transfobiset asenteet vaikuttavat, vaikka eivät suoraan kohdistuisi itse:

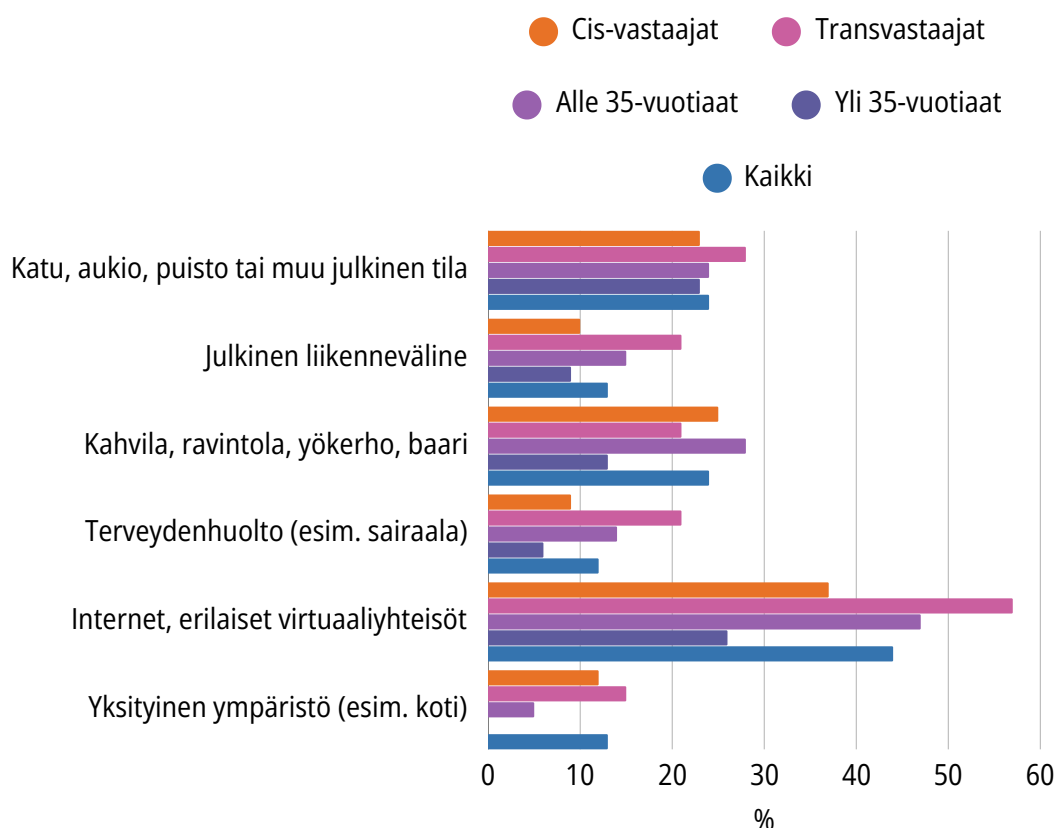
“Vanhemman kumppani [--] saatto, jos se ties, et joku on vaikka lesbo, niin vähätellä sitä. Myös mun isovanhempi [--] on avoimesti puhunu siitä kuinka homofobinen se on ja myös transfobinen. Itse ei oo sitten kokenut kaapista tulemistä turvalliseksi.”

(Anonyymi haastateltava)

3.4 HÄIRINTÄÄ KOETTU ERITYISESTI INTERNETISSÄ JA JULKISILLA PAIKOILLA

Yleisimmin sukupuolen ja/tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella oli koettu häirintää Internetissä ja erilaisissa virtuaaliyhteisöissä. Näissä ympäristöissä häirintää oli kokenut yli 40 prosenttia vastaajista. Noin neljäsosa kaikista vastaajista kertoi kokeneensa mainittua häirintää kahviloissa, ravintoloissa, yökerhoissa ja baareissa sekä kaduilla, aukioilla, puistoissa tai muissa julkisissa tiloissa. Hieman yli kymmenesosa kaikista vastaajista oli kokenut sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa häirintää julkisessa liikennevälineessä, terveydenhuollossa ja yksityisessä ympäristössä, esimerkiksi omassa tai jonkun toisen kotona.

Transvastaajat vaikuttavat olevan cis-vastaajia alttiimpia sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvalle, toistuvalla häirinnälle kaikissa tarkasteluun valituissa paikoissa, joskin erot ovat paikoin pieniä. Selkeitä eroja vastaajaryhmien välillä on havaittavissa julkisten liikennevälineiden, terveydenhuollon suhteen ja Internetin suhteen. Jälkimmäisessä ympäristössä transvastaajat kertovat kokeneensa häirintää 20 prosenttiyksikköä cis-vastaajia enemmän. Alle 35-vuotiaista häirintää oli kokenut Internetissä lähes puolet ja yli 35-vuotiaista noin neljäsosa.

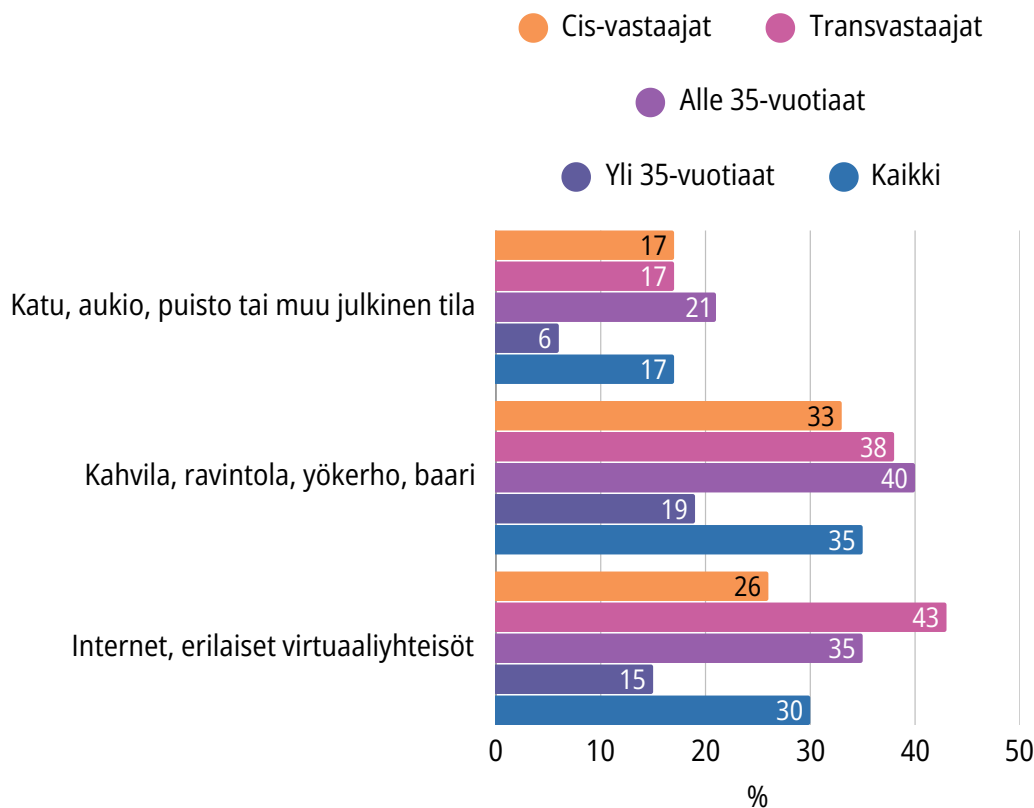

Kuvio 8. Kokemukset häirinnän tapahtumapaikoista

Yleisin paikka, jossa seksuaalista häirintää on koettu, on kahvila, ravintola, yökerho tai baari. Kaikista vastaajista seksuaalista häirintää oli kokenut näissä ympäristöissä usein tai melko usein 35 prosenttia. Tulos on linjassa sen kanssa, että UN Women Suomen Yhdeksän kymmenestä -raportin mukaan anniskeluravintolat ovat Suomessa paikka, jossa naiset kohtaavat eniten seksuaalista häirintää (Haapea 2024, 33). Seksuaalista häirintää Internetissä ja erilaisissa virtuaalisissa yhteisöissä oli kokenut 30 prosenttia kaikista vastaajista. Osuus on pienempi kuin sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän kohdalla, mutta silti lähes kolmasosa kaikista vastaajista.

Kadulla, aukiolla puistossa tai muussa julkisessa tilassa seksuaalista häirintää on kaikista vastaajista kokenut usein tai melko usein 17 prosenttia. Kolme yleisintä paikkaa, joissa seksuaalista häirintää on koettu, ovat samat kuin sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän kohdalla, mutta osuuksien suuruudet ovat erilaiset. Lisäksi muut paikat, jotka ovat sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän osalta mukana tarkastelussa, on jätetty seksuaalisen häirinnän osalta pois, sillä vastaajaosuudet jäivät niissä liian mataliksi.

Transvastaajat ovat kokeneet selkeästi cis-vastaajia enemmän seksuaalista häirintää Internetissä tai virtuaaliyhteisöissä: transvastaajista niissä häirintää on kokenut yli 40 prosenttia, cis-vastaajista noin neljäsosa. Eroavaisuuksia asiassa on myös iän mukaan. Alle 35-vuotiaista vastaajista 35 prosenttia vastasi kokeneensa seksuaalista häirintää Internetissä tai virtuaaliyhteisöissä, yli 35-vuotiaista 15 prosenttia.

Kuvio 9. Kokemukset seksuaalisen häirinnän tapahtumapaikoista

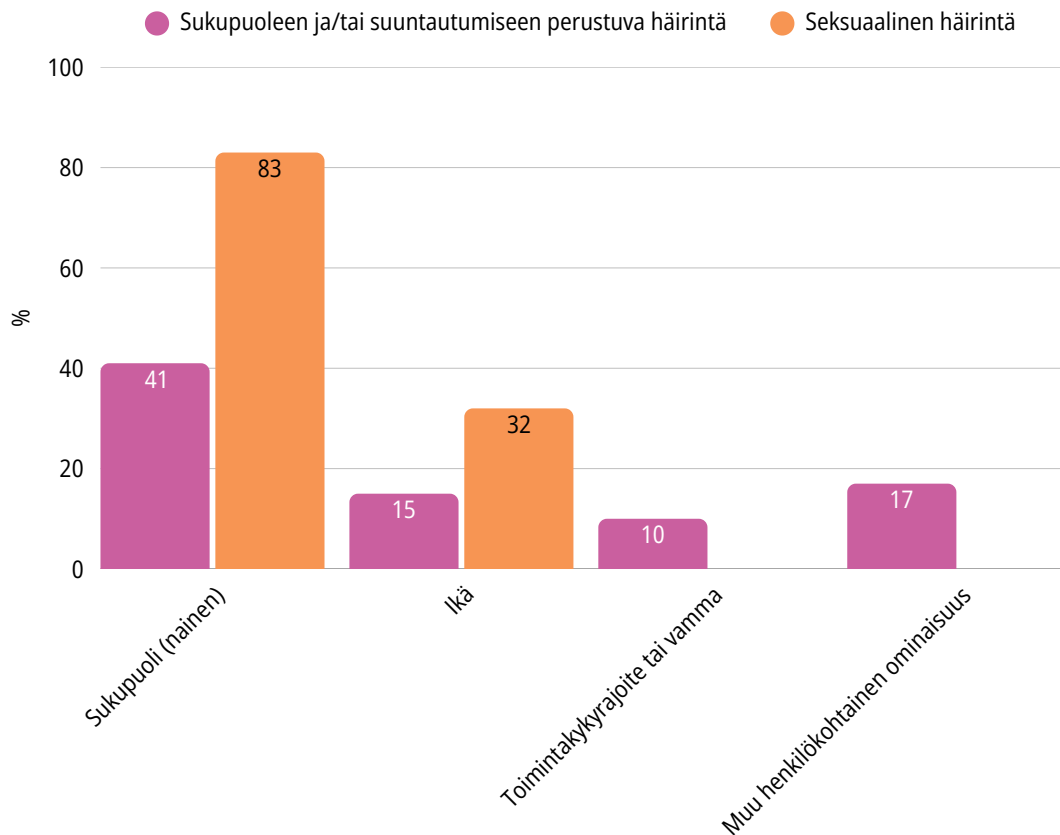
3.5 ERITYISESTI OMAN NAISSUKUPUOLEN KOETAAN MYÖTÄVAIKUTTAVAN HÄIRINNÄN KOKEMUKSIIN

Sekä sukupuoliin ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa häirintää että seksuaalista häirintää käsittelevässä kysymyspatteristossa kysyttiin vastaajalta lopuksi, kokiko tämä henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vaikuttaneen häirinnän kokemuksiinsa. Sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän kokemukset oletettiin kysymyksenasettelussa automaattisesti asiaksi, johon liittyy vastaajan seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Vastaajalle annettiin lista muita henkilökohtaisia ominaisuuksia, joista hän saattoi valita ne, joiden kokee olleen myötävaikuttamassa häirinnän kokemuksiin.

Seksuaalisen häirinnän osalta kysymyksenasettelussa seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuuluminen oli mukana henkilökohtaisten ominaisuuksien listalla, josta vastaaja saattoi valita relevanteiksi kokemansa. Molempien kysymysten kohdalla listalla oli viimeisenä vaihtoehto ”Muu henkilökohtainen ominaisuus”, jonka valitessaan vastaaja saattoi omin sanoin kuvailla ominaisuutta tai ominaisuuksia avovastauskentässä. Kysymykset olivat monivalintakysymyksiä, joissa vastaukset eivät sulkeneet toisiaan pois. Vastaaja on siis voinut valita listalta useamman henkilökohtaisen ominaisuuden.

Kaikista vastaajista 67 prosenttia katsoi seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuulumisen myötävaikuttaneen seksuaalisen häirinnän kokemuksiin. Asiassa ei ollut merkittäviä eroja cis- ja transvastaajien tai ikäryhmien välillä. Sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaan häirintään katsoi muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien myötävaikuttaneen puolet vastaajista. Ne henkilökohtaiset ominaisuudet, joiden koettiin erityisesti vaikuttaneen häirinnän kokemuksiin, olivat naissukupuoli ja ikä. Lisäksi toimintakykyrajoitteen tai vamman sekä jonkin muun henkilökohtaisen ominaisuuden katsoi myötävaikuttaneen sukupuoliin ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän kokemuksiin yli 10 prosenttia vastaajista. Seksuaalisen häirinnän kohdalla näiden ominaisuuksien vastausosuudet jäivät niin mataliksi, ettei niitä ole otettu tarkasteluun.

Oman naissukupuolen koettiin kysymyksen ominaisuuksista kaikkein eniten liittyvän häirinnän kokemuksiin. Merkitys korostuu seksuaalisen häirinnän kohdalla: yli 80 prosenttia katsoi kokeneensa seksuaalista häirintää siksi, että on nainen. Muun häirinnän kokemuksiin naissukupuolensa katsoi vaikuttaneen kaikista vastaajista 41 prosenttia. Cis-vastaajat kokivat transvastaajia enemmän naissukupuolensa vaikuttaneen häirinnän kokemuksiin. Tässä on hyvä ottaa huomioon, että kyselyn transvastaajista naiseksi itsensä määritteli vähemmistö. Nuoremmat vastaajat katsoivat naissukupuolensa vaikuttaneen useammin sukupuoliin ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän kokemuksiin kuin vanhemmat vastaajat, mutta seksuaalisen häirinnän osalta ei ollut nähtävissä eroa.

Kuvio 10. Näkemykset henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutuksesta häirintään

Kaikista vastaajista iän koki vaikuttaneen seksuaalisen häirinnän kokemuksiin noin kolmannes ja muun häirinnän kokemuksiin yli kymmenen prosenttia. Cis-vastaajat vaikuttavat kokevan transvastaajia vahvemmin oman ikänsä vaikuttaneen seksuaalisen häirinnän kokemuksiin. Tulos on sikäli mielenkiintoinen, että erot cis- ja transvastaajien iässä eivät selitä asiaa. Iän merkitys näyttää korostuvan myös alle 35-vuotiaiden vastauksissa erityisesti seksuaalisen häirinnän osalta.

Muun henkilökohtaisen ominaisuuden katsoi myötävaikuttaneen sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaan häirintään 17 prosenttia kaikista vastaajista. Asiassa ei ollut eroa cis- ja transvastaajien välillä, mutta nuoret valitsivat listalta tämän ominaisuuden useammin kuin vanhemmat vastaajat. Toimintakykyrajoitteen tai vamman katsoi myötävaikuttaneen joka kymmenes vastaaja, mutta asiassa ei ollut nähtävillä eroa cis- ja transvastaajien tai ikäryhmien välillä.

Jonkin muun, kysymyksessä listaamattoman henkilökohtaisen ominaisuuden valinneet kertoivat avovastauksissa erityisesti oman ulkonäön sekä kehon koon ja sen sukupuolitettujen piirteiden vaikuttaneen häirinnän kokemuksiin. Samaa kertoivat myös monet haastateltavat sekä avovastauksia kirjoittaneet vastaajat. Kokemukset siitä, miten ulkonäkö kytkeytyy häirinnän kokemuksiin, vaihtelevat kuitenkin vastauskohtaisesti.

Yhtäältä normista poikkeava sukupuoli ilmaisu ja esimerkiksi maskuliiniseksi tai androgyyniksi mielletyt ulkonäön ja itseilmaisun piirteet koetaan joissakin vastauksissa asioiksi, jotka vetävät puoleensa ei-toivottua huomiota:

“Koen kuitenkin androgyynin ulkomuotoni vaikuttavan siihen häirintään jota koen, sillä olen muiden silmissä ns. ”näkyvästi” lesbo pelkän ulkomuotoni ja habitukseni perusteella. Jos/kun sukupuolipresentaationi on feminiinistä, kohtaan vähemmän homofobista häirintää.”
(Anonyymi kyselyvastaaja)

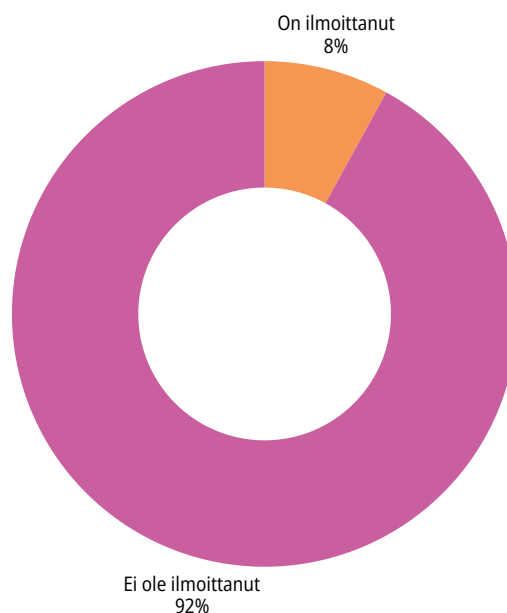
Toisaalta korostetun maskuliininen käytös ja sukupuoli ilmaisu mainitaan myös asioiksi, jotka suojelevat häirinnältä ja epämuikavilta tilanteilta. Yksi vastaaja myös mainitsee muuttavansa omaa sukupuoli ilmaisuaan mahdollisimman maskuliiniseksi tunteakseen olonsa turvallisemmaksi, sillä kokee nimenomaan perinteisen feminiinisen olemuksen altistavan häirinnälle. Muutama vastaaja kuitenkin kokee norminmukaisen ja perinteisesti feminiiniseksi mielletyn ulkonäön suojaavan häirinnältä. Yksi transvastaaja myös mainitsee, että kokee usein välttyvänsä häirinnältä ja vihapuheelta, koska on niin kutsutusti cis-passing eli hänet oletetaan sen sukupuoli edustajaksi, johon hän kokee kuuluvansa, syntymässä määritellyn sukupuoli sijaan.

3.6 HÄIRINNÄSTÄ JA VIHAPUHEESTA EI ILMOITETA

Alle 10 prosenttia kaikista vastaajista oli ilmoittanut viimeisimpänä kokemastaan häirinnästä tai vihapuheesta jollekin viralliselle taholle. Ne, jotka olivat ilmoittaneet kokemastaan häirinnästä tai vihapuheesta, olivat useimmiten ilmoittaneet poliisille. Toiseksi eniten oli ilmoitettu jollekin organisaatiossa, jossa teko tapahtui, esimerkiksi työpaikalla tai palveluntarjoajan piirissä.

Enemmistö poliisille ilmoittaneista vastasi olleensa hyvin tyytymätön poliisin tapaan toimia asiassa. Kahdessa kolmasosassa niistä tapauksista, jotka oli ilmoitettu poliisille, poliisi ei edennyt asiassa.

Koska vain muutama yksittäinen vastaaja kertoi ilmoittaneensa kokemastaan häirinnästä tai vihapuheesta, on tarkemman analyysin tekeminen ilmoittamisesta ja sen seurauksista mahdotonta.

Kuvio 11. Vihapuheesta ilmoittaneet (%)

Yli yhdeksänkymmentä prosenttia kaikista vastaajista ei ollut ilmoittanut kokemastaan häirinnästä tai vihapuheesta millekään viralliselle taholle. Kaikista yleisin ilmoittamatta jättämisen syy oli, ettei vastaaja ollut kokenut asiaa tarpeeksi vakavaksi. Näin vastasi yli puolet kaikista vastaajista. Lähes puolet puolestaan kertoi, ettei uskonut saavansa apua, vaikka ilmoittaisi. Noin kolmasosa kertoi, ettei asia käynyt mielessä ja lähes kolmasosa, ettei luota järjestelmään. Kyseessä oli monivalintakysymys, joten vastaaja on voinut valita useamman syyn jättää ilmoittamatta.

Taulukko 5. Syyt jättää ilmoittamatta vihapuheesta ja häirinnästä

Syy	Cis	Trans	Alle 35	Yli 35	Kaikki
Ei käynyt mielessäni	33 %	31 %	36 %	24 %	33 %
Hoidin asian itse	17 %	10 %	14 %	21 %	16 %
En kokenut asiaa tarpeeksi vakavaksi	59 %	70 %	67 %	45 %	61 %
En uskonut saavani apua	43 %	59 %	51 %	33 %	47 %
En luota järjestelmään	24 %	41 %	30 %	21 %	28 %
Pelkäsin itselleni koituvan seurauksia	17 %	21 %	18 %	17 %	18 %
Koin häpeää, en halunnut kenenkään tietävän asiasta	22 %	23 %	27 %	7 %	22 %
Olin liian poissa tolaltani	17 %	23 %	21 %	12 %	19 %
Pelkäsin homofobista/transfobista vastaanottoa	13 %	44 %	20 %	19 %	20 %

Selvästi suurempi osa transvastaajista kuin cis-vastaajista kertoi ilmoittamatta jättämisen syyksi sen, että pelkäsi homofobista tai transfobista vastaanottoa. Samaten selvästi suurempi osuus transvastaajista kertoi jättäneensä ilmoittamatta, koska ei luota järjestelmään ja koska ei uskonut saavansa apua. Cis-vastaajat vastasivat jonkin verran enemmän "hoitaneensa asian itse" ja jättäneensä siksi ilmoittamatta.

Ikäryhmien välillä ilmoittamatta jättämisen syissä näkyy merkittäviä eroja. Nuoret kertovat vanhempaa ikäryhmää useammin jättäneensä ilmoittamatta häirinnän ja vihapuheen kokemuksista siksi, että ovat kokeneet häpeää, eivät ole kokeneet asiaa tarpeeksi vakavaksi, eivät ole uskoneet saavansa apua, ovat olleet liian poissa tolaltaan, eivät ole luottaneet järjestelmään, tai että ilmoittaminen ei ole käynyt heidän mielessään. Yli 35-vuotiaat puolestaan kertoivat jonkin verran useammin jättäneensä ilmoittamatta siksi, että "hoitivat asian itse". Vaikuttaa siltä, että asian hoitaminen itse on hieman yleisempää cis-vastaajien ja yli 35-vuotiaiden vastaajien parissa.

Tutkimushaastattelujen ja avovastausten perusteella ihmiset eivät aina ole tietoisia omista oikeuksistaan, lainsäädännöstä tai siitä, mihin ja miten kokemuksistaan voi ilmoittaa. Toisaalta tietoisuus omista oikeuksista ei välttämättä vaikuta ilmoittamiseen, jos luotto virkavaltaan on heikkoa:

"On ollu sellasia tilanteita, missä varmaan jotku rikosmerkit oiski täyttyny, mutta mun luotto siihen, että poliisista saisi yhtään mitään apua, on täysin nolla. En luota siihen, että asiaa edes tutkittaisiin."

(Anonyymi haastateltava)

Epäluottamus virkavaltaa kohtaan toistuu myös muissa vastauksissa:

*"Ei mitään luottoa juridiseen järjestelmään kokonaisuutena, koska poliisia ei kiinnosta v***uakaan."*

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Yksi haastateltava kuvailee kokemustaan siitä, että ainakaan poliittisesti aktiivisiin henkilöihin kohdistuvaa häirintää ja vihapuhetta ei oteta viranomaisten taholla vakavasti:

“Se, mitä mä oon ite seurannu noita, tuntuu vähän, et niitä ei ehkä oteta tosissaan. Tulee et no, koska olet vaik ehdokkaana, niin se kynnys on huomattavasti korkeempi tehä siitä mitään, tai sitä ei tutkita vaik kunnianloukkauksena. Mikä taas on jotenkin lamaannuttavaa tietyl tapaa. Miksi mun pitäis ees politiikkaan pyrkivänä ajatella sitä, et mulle saa sanoo melkeen mitä tahansa, ja mun pitää vaan sietää se?”

(Anonyymi haastateltava)

Myös pelko viranomaisten homo- tai transfobisesta suhtautumisesta nousee esiin haastatteluaineistossa ja avovastauksissa.

3.7 HÄIRINNÄN JA VIHAPUHEEN PELKO VAIKUTTAVAT

Vastaajille tarjottiin lista toimintatavoista, joita häirintää tai vihapuhetta kokeneilla tai niitä pelkäävillä voi ilmetä, ja pyydettiin vastaamaan asteikolla "ei koskaan - usein" oman kokemuksen mukaisesti. Vastausten perusteella on nähtävissä, että häirinnän ja vihapuheen kokemukset tai niiden uhka vaikuttavat vastaajien käytökseen. Enemmistö kysymyksessä luetelluista toimintatavoista on sellaisia, joita noin 40 prosenttia kaikista vastaajista kertoi noudattaneensa usein tai melko usein. Näitä ovat julkisten paikkojen ja kulkuvälineiden tai yksin pimeällä kävelemisen välttely; vaaratilanteeseen varautuminen uusia ihmisiä tavatessa, esimerkiksi jakamalla oma sijainti jonkun tutun kanssa; vaaratilanteeseen varautuminen yksin julkisilla paikoilla liikkeessä, esimerkiksi pitämällä avaimia nyrkissä tai esittämällä puhelinkeskustelua; suhdestatuksesta valehtelu, sen korostaminen tai siitä vaikeneminen; seksuaalisesta suuntautumisesta ja/tai sukupuoli-identiteetistä valehteleminen tai vaikeneminen; sekä oman käytöksen muuttaminen yrittämällä sulautua joukkoon tai olla huomaamaton. Lisäksi lähes 40 prosenttia kertoi vältelleensä tai vähentäneensä usein tai melko usein julkisiin keskusteluihin ja/tai poliittiseen toimintaan osallistumista sekä vältelleensä tiettyjä puheenaiheita.

Vastausten perusteella oman sukupuolen ilmaisun muuttaminen koetun vihapuheen ja häirinnän tai niiden uhan seurauksena on transvastaajilla selvästi cis-vastaajia yleisempää. Transvastaajista lähes 40 prosenttia kertoo muuttaneensa sukupuolensa ilmaisua usein tai melko usein. Cis-vastaajista vastaava osuus on 13 prosenttia. Transvastaajat ovat kaiken kaikkiaan muuttaneet toimintatapojaan selvästi enemmän kuin cis-sukupuoliset vastaajat. Ainoan poikkeuksen muodostaa suhdestatuksesta valehtelu, sen korostaminen tai siitä vaikeneminen, jota kertoo tehneensä sekä transvastaajista että cis-vastaajista noin 40 prosenttia.

Ikäryhmien suhteen on nähtävissä eroja suhteessa julkisten paikkojen, julkisten kulkuvälineiden ja yksin pimeällä kulkemisen välttelyyn. Alle 35-vuotiaista näin on tehnyt puolet, yli 35-vuotiaista noin kolmasosa. Lisäksi nuoret ovat vältelleet useammin sosiaalisia tilanteita. Noin kolmasosa alle 35-vuotiaista kertoo vältelleensä tiettyjä sosiaalisia tilanteita, esimerkiksi juhlia, tapahtumia, virtuaaliyhteisöjä ja sosiaalista mediaa usein tai melko usein. Yli 35-vuotiaista näin on toiminut noin viidesosa. Vastausten perusteella nuoremmat vastaajat välttelevät erilaisia paikkoja ja sosiaalisia tilanteita useammin kuin vanhemmat vastaajat. Tämä voi olla yhteydessä siihen, että aiempien kysymysten perusteella nuorempi ikäryhmä vaikuttaa myös olevan alttiimpi erilaisille häirinnän muodoille.

Taulukko 6. Vihapuheen ja häirinnän vaikutukset omaan toimintaan

Toiminta	Cis	Trans	Alle 35	Yli 35	Kaikki
Julkisten paikkojen ja kulkuvälineiden tai yksin pimeällä kulkemisen välttely	40 %	58 %	49 %	30 %	44 %
Tiettyjen sosiaalisten tilanteiden välttely	24 %	45 %	33 %	19 %	30 %
Vaaratilanteeseen varautuminen uusia ihmisiä tavatessa	43 %	49 %	49 %	30 %	44 %
Vaaratilanteeseen varautuminen yksin julkisilla paikoilla liikkuesssa	40 %	47 %	47 %	26 %	42 %
Suhdestatuksesta valehtelu, sen korostaminen tai siitä vaikeneminen	42 %	40 %	49 %	19 %	41 %
Seksuaalisesta suuntautumisesta ja/tai sukupuoli-identiteetistä valehtelu tai vaikeneminen	40 %	49 %	47 %	26 %	42 %
Julkisiin keskusteluihin ja/tai poliittiseen toimintaan osallistumisen vähentäminen tai välttely, tiettyjen puheenaiheiden välttely	35 %	51 %	44 %	26 %	29 %
Oman käytöksen muuttaminen, esim. yritys sulautua joukkoon tai olla huomaamaton	45 %	57 %	56 %	23 %	38 %
Sukupuolen ilmaisun muuttaminen (esim. pukeutuminen, hiukset, meikki, puhetapa, kävelytyyli)	13 %	38 %	22 %	11 %	19 %

Nuorempien vastaajien parissa seksuaalisesta suuntautumisesta ja/tai sukupuoli-identiteetistä valehtelu tai vaikeneminen vihapuheen ja häirinnän kokemusten takia tai niiden pelossa on huomattavasti yleisempää kuin vanhemmilla vastaajilla. Nuoremmat vastaajat myös vaikuttavat useammin vähentäneen tai vältelleen julkisiin keskusteluihin ja/tai poliittiseen toimintaan osallistumista sekä vältelleen tiettyjä puheenaiheita. Myös sukupuolen ilmaisun muuttaminen on nuorten vastaajien keskuudessa yleisempää.

Kyselyssä kysyttiin myös omina kysymyksinään, ovatko vastaajat vaihtaneet koulua tai oppilaitosta tai keskeyttäneet opintoja, vaihtaneet työpaikkaa tai irtisanoutuneet tai jättäneet varusmiespalveluksen kesken häirinnän ja vihapuheen kokemusten tai niiden uhan takia. Vain muutama yksittäinen vastaaja kertoi tehneensä mitään näistä.

Haastateltavat ja kyselyvastaajat kuvailivat häirinnän ja vihapuheen pelon vaikutuksia omaan elämäänsä monin eri tavoin. Usein pelot liittyvät nimenomaan julkisella paikalla olemiseen:

“Olen viime aikoina, vuosina, pelännyt koko ajan enemmän ja enemmän kävellä yksin kotiin ja olla avoimesti queer.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Erityisesti vastauksissa korostuivat pyrkimykset salata oma seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti muilta:

“Vihapuheen ja häirinnän pelko vaikuttavat minuun todella voimakkaasti. En esimerkiksi uskalla suudella tai kävellä käsi kädessä naisen kanssa kadulla.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Vihapuheen ja häirinnän pelko voivat myös johtaa pelkoon ja punnintaan oman identiteetin paljastamisesta erityisesti uusien tuttavuuksien kohdalla:

“On kauheen tietonen siitä, kenelle on avoin siitä kuka on, mitä sukupuolta ja seksuaalista suuntautumista. Vielä tänä päivänä en mä saata kauheen avoimesti kertoo. [--] Jos mä tutustun johonki uuteen ihmiseen, mun pitää kattoo sen luottamusta ja miten se reagoi sateenkaari-ihmisiin ylipäättään. Sitten mä saatan myöhemmin tulla kaapista sille.”

(Anonyymi haastateltava)

Kokemuksissa nousi esiin, miten sukupuolivähemmistöön kuuluva lesbo voi olla ikään kuin kahdessa eri kaapissa. Yksi haastateltavista käytti termiä sukupuolikaappi kuvaamaan sitä, miten hän ei kaikissa tilanteissa ole avoin sukupuoli-identiteetistään, vaikka olisikin avoin seksuaalisesta suuntautumisestaan. Se, missä tilanteessa omasta muunsukupuolisuudesta tai lesboudesta ollaan avoimia, vaihtelee:

“[O]n tiettyi piirei missä mä peittelen mun sukupuolta, ja sit on toisii piirei, missä mä peittelen mun seksuaalista suuntautumista. Mä oon helposti avoin jommasta kummasta, mut se, et mä oon molemmista avoin, on aika paljon harvinaisempaa ja vaatii luottamusta.”

(Anonyymi haastateltava)

4.

MUUTOKSEN MAHDOLLISUUS

ALUKSI

Tässä kappaleessa tarkastellaan avoimia vastauksia, joita vastaajat kirjoittivat omin sanoin QueerDefense-kyselyn kahteen viimeiseen avovastauskysymykseen. Häirinnän, vihapuheen ja väkivallan ehkäisyä koskevaan kysymykseen tuli 56 vastausta ja viranomaisten, järjestöjen ja palvelujärjestelmän lähestymistä koskevaan kysymykseen 46 vastausta. Tässä tarkastelussa keskitytään niihin teemoihin, jotka esiintyivät vastauksissa eniten. Tarkoitus ei kuitenkaan ole laittaa eri teemoja tärkeysjärjestykseen sen perusteella, kuinka usein ne esiintyvät aineistossa. Vastaajat ovat kirjoittaneet vastaukset omin sanoin ilman, että teemoja on eritelty ja pyydetty käsiteltävän kysymyksenasetteluissa. Näin ollen vastausten perusteella ei voida tehdä oletuksia siitä, mitä teemoja vastaajat itse pitävät tärkeimpinä.

Myös tutkimushaastatteluaineistoa on tarkasteltu niissä esiintyvien teemojen osalta. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluin, ja yksi haastattelun teemoista oli muutoksen mahdollisuus. Osana tätä teemaa haastateltavilta kysyttiin, voiko näiden mielestä vihapuhetta ja häirintää yhteiskunnassa vähentää jollakin tavalla, ja minkälaisia muutoksia haastateltavien mielestä tarvitaan, jotta vihapuhe ja häirintä vähenisivät. Vastaukset eivät ole täysin verrannollisia kyselyssä saatuihin avovastauksiin, sillä haastateltavilta ja kyselyn vastaajilta kysytyt kysymykset ovat olleet erilaisia. Tämä on huomioitu analyysissa. Sekä kyselyvastaajiin että haastateltuihin henkilöihin viitataan tästä eteenpäin termillä vastaaja ja sekä haastatteluaineistoon että kyselyn avovastausaineistoon termillä *aineisto*.

4.1 KOULUTUKSEN JA TIEDON LISÄÄMINEN

Kaikista eniten haastattelu- ja avovastausaineistossa esiin nouseva teema on koulutus ja tiedon lisääminen. Vastaajat toivovat, että koulutusta sateenkaari-ihmisten tilanteesta ja oikeuksista lisättäisiin koko yhteiskunnassa. Erikseen mainitaan toistuvasti peruskoulu:

“Mun mielestä tästä pitäis puhua esimerkiksi koulussa paljon enemmän. Varmastikaan monet ihmiset ei tajua, kuinka kauaskantoisia seurauksia vaikka vihapuheella voi olla, ja kuinka vihapuhe kumuloituu.”

(Anonyymi haastateltava)

Vastauksissa toistuu toive siitä, että koulutus ja tiedon jakaminen sateenkaariasioista alkaisi nuoresta iästä, läpäisisi peruskoulussa erilaisia sisältöjä, esimerkiksi seksuaalikasvatuksen, ja olisi ammattimaista ja tutkittuun tietoon perustuvaa. Sateenkaariasioista kouluttaminen kytketään monissa vastauksissa osaksi laajempaa inklusiivista ja ihmisten moninaisuuden hyväksyvää lähestymistapaa. Koulutuksen ja syrjinnän vähentämisen välillä nähdään yhteys:

“Lgbtq+ asioista opettaminen jo ala-asteella. Eivät lapset osaa nähdä vähemmistöjä negatiivisesti, elleivät he opi sitä ajatusmallia joltakulta toiselta. Vanhetessa tällaiset ajatusmallit synnyttävät helposti vihapuhetta ja lopulta joissain tapauksissa jopa väkivaltaa. Koulun pitäisi panostaa opetukseen esimerkiksi terveystiedon tunneilla tai muutoin tehdä tasa-arvo näkyvästi osaksi koulun arvoja.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Peruskoulun lisäksi ammattilaisten kouluttamisesta puhutaan vastauksissa paljon. Aineistossa toistuvat toiveet siitä, että ammattilaisille tarjottaisiin laadukasta, velvoittavaa ja kattavaa koulutusta sateenkaariasioista:

!Pakolliset ja kattavat koulutukset sateenkaari-ihmisten kohtaamisesta viranomaisille ja terveydenhuollon työntekijöille. Sateenkaari-ihmisiltä vaaditaan paljon voimavaroja ja tietoa viranomaisten kanssa tai terveydenhuollossa asioidessa. Viranomaisilla ja terveydenhuollossa tulisi kaikilla olla riittävän kattavaa tietoa esimerkiksi sateenkaarisananastosta ja ylipäätään sateenkaari-ihmisten kohtaamisesta.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Ammattilaisten koulutuksista toivotaan velvoittavia siksi, että haluttomuutta oppia sateenkaari aiheista tiedetään esiintyvän:

“Sateenkaarevien asiakkaiden kohtaamiseen järjestetään kyllä luentoja, mutta niihin osallistuvat ainoastaan ne, joita asia jo valmiiksi kiinnostaa. Ne, jotka ajattelevat ettei homo- tai transfobiaa ole olemassa ja jotka esimerkiksi laukovat transfobisia kommentteja myös asiakkaiden kuullen eivät niihin osallistu. Ei ihme, etteivät ihmiset uskalla puhua viranomaisille, edes viranomaiset eivät uskalla puhua viranomaisille. “

(Anonyymi kyselyvastaaja)

4.2 SAAVUTETTAVAT PALVELUT

Vastaajat haluavat saavutettavia palveluita, joista viestitään kansalaisille selkeästi. Palveluiden edustajilta ja viranomaisilta toivotaan sensitiivistä työtettä ja sateenkaari-ihmisten asiallista ja ammattitaitoista kohtaamista:

Ettei suuntautuneisuus vaikuttaisi saataviin palveluihin olisi ideaali tilanne. Ettei avun saamisen esteenä ole se, että pitää keskustella suuntautuneisuudesta.

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Muutamassa vastauksessa myös toivotaan, että palvelupolku ja palveluihin ohjaaminen olisivat selkeitä, ja että ammattilaiset osaisivat ohjata sateenkaari-ihmiset nimenomaan heille räätälöidyn osaamisen ja ammattitaidon pariin. Lisäksi joissakin vastauksissa mainitaan, että sateenkaari-ihmisten edustuksella palvelujärjestelmän henkilöstössä on merkitystä:

“LGBT-työntekijät luovat luottamusta. TS. Vaikkapa homo terapeutti ymmärtänee homoihmisiä paremmin.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Seuraava vastaaja kuvailee, miten palveluissa saatu huono kohtelu voi pahentaa koettua vähemmistöstressiä:

“Koulutukset henkilökunnalle --> avoin ja ihmisarvoinen sateenkaari-ihmisten kohtaaminen --> omat huonot kokemukset tai muiden kokemuksista kuuleminen eivät aiheuttaisi palveluiden välttelyä tai kohtuutonta stressiä.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

4.3 JULKINEN KESKUSTELU JA SYRJINTÄÄN PUUTTUMINEN

Vastaajat toivovat sosiaalisen median alustojen vahvempaa moderointia, sateenkaari-ihmisten monipuolisempaa edustusta mediassa ja julkisissa keskusteluissa sellaisissa konteksteissa, joissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuulumisen esitetään neutraalissa valossa. Medialta toivotaan suurempaa vastuuta siinä, millaisia sisältöjä sateenkaari-ihmisistä tuotetaan. Lisäksi poliitikoilta toivotaan suurempaa vastuuta sateenkaarivastaisista ulostuloista:

“Kyl mä näkisin ite, et muutos lähtee siitä, miten meillä päättäjät puhuu asioista. Emmä voi olettaa, et joku poliisi puuttuu johonkin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaan vihapuheeseen, jos se on meidän päättäjien tasolla semmosta, et ookoo, ihan sama.”

(Anonyymi haastateltava)

Myös syrjintään puuttuminen nousee vahvasti esiin omana teemanaan aineistossa. Vastaajat toivovat häirintään ja vihapuheeseen sekä ylipäättään syrjintään puuttumista herkemmin ja osaavasti kaikilla yhteiskunnan tasolla. Tämä lähtee ihmisten yksityisestä elämästä ja ulottuu esimerkiksi palvelujärjestelmään:

“Sellanen vihapuhe, mikä ei kosketa jotain henkilöä itseään ja hän kuulee jonkinlaista vihapuhetta, siihenhän on tosi helppo puuttua, koska se ei herätä itsessä henkilökohtaisia tunteita. Kyl mä ainaki huomaan, että mun on paljon helpompi puuttua sellaseen vihapuheeseen, joka koskettaa jotain ihan eri ihmisryhmää ku mihin mä kuulun. Mä uskon, että se, että siihen systemaattisesti puututtais, ni kylhän se vähenis.”

(Anonyymi haastateltava)

Aineistossa toistuu toive siitä, että vihapuheen levittäjille sekä häirinnän tekijöille koituisi systemaattisia juridisia seuraamuksia. Viranomaisilta ja erityisesti poliisilta toivotaan muutosta, mitä tulee vihapuheeseen ja häirintään reagoimiseen:

“Jos ne tapaukset, mitä poliisille ilmoitetaan, otettais tosissaan, poliisi tutkis ne, ja tekijät joutuis vastuuseen, nii kyl se varmasti vähentäis sitä. Ihmiset ei halua seurauksia. Tällä hetkellä vihapuhe on sellanen asia, että sitä voi tehdä ilman, että se vaikuttaa tekijän elämään millään tavalla.”

(Anonyymi haastateltava)

Virkavallan toivotaan puuttuvan vihapuheeseen varhaisessa vaiheessa, jotta välttyttäisiin vakavammilta seurauksilta:

“Kyl mä toivoisin, et sitä käsiteltäs silleen matalammalla kynnyksellä. Tuntuu, et nykyään vihapuhetta käsitellään vaan sillä, jos siihen liittyy suoraan joku väkivalta, et uhataan tappaa joku tai suunnitellaan jotain hyökkäystä johonkin. Sehän on jo aika ääripää, eihän se voi olla, et noniin, nyt me vasta toimitaan, kun tää menee tähän pisteeseen. Todennäköisesti sitä ennen sinne sisältyy kaikki se haukkuminen, ajatukset siitä, että vaikka jotkut seksuaalivähemmistöt on toisen luokan kansalaisia.”

(Anonyymi haastateltava)

Joissakin vastauksissa mainitaan myös toive lisäresursseille syrjinnän vastaiseen ja sateenkaarierityiseen työhön:

“Ei saa vähätellä asiaa ammattilaisena, vaikka oma näkemys ei täysin olisikaan yhdenvertaisuuden puolella. Joissain Euroopan maissa on jo oma poliisiyksikkönsä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamille rikoksille. Olisi tarpeen Suomessakin.”

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Muutamissa vastauksissa toivotaan myös turvallisempien tilojen lisäämistä ja kehittämistä. Turvallisempia tiloja toivotaan esimerkiksi julkiseen keskusteluun:

“Ylipäättään turvallisemman tilan periaatteet, aina kun on joku keskustelu, niin pitäis olla mun mielestä ihan vakio siinä. Ihan jossain A-studiossakin, ku keskustellaan, niin ensimmäisenä käydään läpi, et hei, täs ei mennä henkilöön, ei oleteta, asetetaan keskustelulle rajoja. Joo, meil on sananvapaus, se on todella hieno asia, mut eihän sananvapauteen kuulu se, et sä saat loukata toista. Jotenki selkeyttää sitä kaikes keskustelussa.”

(Anonyymi haastateltava)

Samaten turvallisempia tiloja toivotaan esimerkiksi viranomaispalveluihin:

[T]urvallisempaa tulaa tulisi rakentaa virastoissa ja siitä tulisi viestiä. Pitäisi olla selkeät käytännöt siihen miten häirinnästä ilmoitetaan, jos sellaista tapahtuu ja ilmoituksen tulisi vastaanottaa ihminen, joka on koulutettu siihen.

(Anonyymi kyselyvastaaja)

Julkisen keskustelun ja yhteiskunnan palvelujärjestelmän lisäksi turvallisempia tiloja toivotaan myös lähellä ihmisten arkea oleviin ympäristöihin ja palveluihin:

“Sitä näkee usein jossain harrastustiloissa, tai jossain keikoillaki on mainittu siitä, mikä on tosi hyvä mun mielestä. Tottakai turvallisen tilan periaatteet pitääki olla, tai voi olla joilleki itsestäänselvyyksiä, mut se, että mainitaan, mitä tehdä, jos vaik kokee häiriötä, tai missä on ne häiriötukihenkilöt joihin ottaa yhteyttä, jos kokee sitä, on oikeesti tosi tärkeitä.”

(Anonyymi haastateltava)

Aineistossa korostuu se, että turvalliset tilat koetaan tärkeiksi ja oikein ylläpidettyinä arkikokemusta parantavaksi asiaksi. Kuitenkin vastaajat tuovat esiin, että turvallisemmat tilat vaativat resursseja ja niitä ylläpitävien tahojen kouluttamista aiheesta. Osalla on huonoja kokemuksia siitä, että turvalliseksi kutsuttu tila ei ole ollut aidosti turvallinen.

5.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

5.1 JOHTOPÄÄTÖKSET

Häirintä ja vihapuhe ovat tämän selvityksen perusteella todellisuutta monille lesboille Suomessa. Lesboille tehty häirintä ja heihin kohdistettu vihapuhe liittyvät erityisesti kohteensa seksuaaliseen suuntautumiseen, mutta mahdollisesti myös sukupuoleen ja muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Selvitykseen osallistuneet sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lesbot kertovat kokeneensa cis-lesboja enemmän joitakin häirinnän muotoja ja todistaneensa useammin joitakin sateenkaarivastaisia ulostuloja. Translesbot ja ei-binäärit lesbot tulisivatkin tunnistaa ihmisryhmänä, jotka ovat haavoittuvia erilaisille lesbofobisille, misogynistisille, transfobisille ja/tai heidän sukupuoli-identiteettiään mitätöiville teoille ja puheille. On hyvä huomioida, että translesbot voivat altistua transfobialle muiden lesbojen parissa.

Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että nuori ikä altistaa häirinnälle ja erilaisille vihasisällöille. Myös nuoret vastaajat itse kokevat ikänsä usein syyksi koetulle häirinnälle. Esimerkiksi seksuaalisen häirinnän kokemusten tiedetään usein kytkeytyvän nuoreen ikään (Haapea 2024, 20). Samaten tiedetään, että nuoret altistuvat erityisesti verkon vihapuheelle. On mahdollista, että nuoret vastaajat viettävät enemmän aikaa sellaisilla verkkoalustoilla, joissa vihapuhetta ja häirintää esiintyy. Selvityksen nuoremmat vastaajat ovat taipuvaisia välttelemaan erilaisia paikkoja ja sosiaalisia tilanteita häirinnän ja vihapuheen pelossa. Tulos on huolestuttava, sillä nuorten yksinäisyys on Suomessa lisääntynyt ja muodostaa merkittävän ongelman nuorten hyvinvoinnille (Soivio & Hyry 2025).

QueerDefense-selvityksen tulokset motivoivat tarkastelemaan verkossa, erityisesti sosiaalisessa mediassa, tapahtuvaa häirintää ja vihapuhetta omana ilmiönään. Selvä enemmistö QueerDefense-kyselyn vastaajista oli todistanut sateenkaarivastaisia sisältöjä aiempaa useammin some-alustoilla lyhyen ajan sisällä. Monet havaituista sisällöistä olivat sellaisia, jotka sopivat erityisesti anti-gender-liikehdinnän narratiiveihin ja niin kutsuttuun anti-trans-retoriikkaan. Tällaisiin sisältöihin kuuluu muun muassa transihmisten ja erityisesti transnaisten näkeminen uhkana naisten oikeuksille ja turvallisuudelle esimerkiksi kilpaurheilussa tai julkisissa WC-tiloissa. (Human Rights First 2023, Moazami 2024.)

Vain muutama yksittäinen QueerDefense-kyselyn vastaaja oli ilmoittanut kokemastaan häirinnästä tai vihapuheesta viranomaisen edustajalle tai muulle viralliselle taholle. Tulos on linjassa sen kanssa, että aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään sateenkaari-ihmisiin kohdistuvien viharikosten olevan aliraportoituja (Pihlajamaa 2021). FRA:n kyselyssä vuodelta 2023 selkeä enemmistö sateenkaari-ihmisistä ei ollut ilmoittanut kokemastaan häirinnästä eteenpäin. Kaikista yleisin syy jättää

ilmoittamatta koetusta vihapuheesta ja häirinnästä oli se, ettei vastaaja kokenut asiaa tarpeeksi vakavaksi. Sama syy korostuu myös FRA:n kyselyssä. Jatkotutkimuksessa olisi aiheellista selvittää, mistä tämä kokemus kumpuaa sateenkaari-ihmisten parissa. On mahdollista, että esimerkiksi häirintää ei tunnisteta, omaa kokemusta vähätellään, sisäistetty homo- ja transfobia vaikuttavat näkemyksiin, tai jokin muu syy.

On huomionarvoista, että vaikka tässä raportissa tarkasteluun valittuja häirinnän muotoja ilmoitti kokeneensa toistuvasti noin 10-25 prosenttia kaikista vastaajista, on tätä selvästi suurempi osuus muuttanut omaa toimintaansa häirinnän tai vihapuheen pelossa. Vaikuttaa siltä, että häirintä ja vihapuhe vaikuttavat vastaajiin, vaikka ne eivät olisi kohdistuneet suoraan itseen. Jo ennestään on viitteitä siitä, että Suomessa osa naisista turvautuu erilaisiin varotoimenpiteisiin välttyäkseen seksuaaliselta häirinnältä, ja että seksuaalinen häirintä tai sen uhka vaikuttavat erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajiin (Haapea 2024, 46-47). Vihapuheen ja väkivallan pelon ylipäättään tiedetään saavan ihmisiä muuttamaan toimintaansa (Keski-Petäjä & Attila 2018, 44).

QueerDefense-kyselyn vastauksissa erottuu selkeä epäluottamus järjestelmään ja siihen, että viranomaisilta saisi tarvittaessa apua vihapuheen ja häirinnän kokemuksiin. Erityisesti transvastaajien ja nuorten vastaajien kohdalla korostuu se, että viranomaisille ei ilmoiteta omista häirinnän ja vihapuheen kokemuksista, sillä järjestelmään ei luoteta. Myös transfobista ja homofobista vastaanottoa pelätään erityisesti transvastaajien parissa. Transihmisten epäluottamus poliisia kohtaan on tutkimuksissa jo aiemmin tunnistettu ilmiö (esim. Saloheimo 2024). FRA:n kyselyssä vuodelta 2023 epäluottamus poliisiin korostui erityisesti lesbojen transnaisten kohdalla (FRA 2023).

Kyselytutkimuksen vastaajiksi ja myös haastateltaviksi valikoitui etupäässä nuoria ihmisiä. Tärkeää olisi jatkotutkimuksessa myös iäkkäämpien kohderyhmän edustajien tavoittaminen. Sateenkaariseniorien saavuttaminen on aiemminkin todettu tutkimuksen parissa haasteeksi Suomessa. QueerDefense-kyselyn osalta on hyvä ottaa huomioon, että häirintää koskeissa kysymyksissä ei ole rajattu kokemuksia koskemaan esimerkiksi tiettyä ajanjaksoa elämässä tai tiettyä aikaväliä ennen vastaamista. Näin ollen on mahdollista, että vanhemmat vastaajat eivät esimerkiksi muista kaikkea kokemaansa häirintää, eivätkä tietyt aiemmin elämässä koetut häirintäkokemukset välttämättä tunnu enää relevanteilta. On myös mahdollista, että eri-ikäisten välillä on eroja siinä, miten häirintää tunnistetaan. Kaikki nämä asiat voivat vaikuttaa ikäryhmäkohtaisiin tuloksiin.

5.2 SUOSITUKSET

Transfeminiinit ry esittää tämän selvityksen pohjalta seuraavat suositukset:

Koulutuksen lisääminen sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta läpi yhteiskunnan

Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus kuuluvat Suomessa peruskoulun opetussuunnitelmiin. Sateenkaari aiheista opettamisen tulee olla riittävää, ammattimaista, asiantuntevaa ja tutkittuun tietoon perustuvaa. Sille pitää turvata riittävät resurssit, ja sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden tulee olla läpileikkaavia teemoja opetuksessa.

Suomen yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki velvoittavat oppilaitoksia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien tekemiseen. Suunnitelmien kattavuus ja ajankohtaisuus tulee varmistaa riittävällä seurannalla ja tiedontuotannolla. Suunnittelun avuksi tulee olla saatavilla tarpeeksi tietoa ja työkaluja. Sateenkaari-ihmisten ja sateenkaarilasten ja -nuorten tilanne olisi hyvä huomioida aina suunnitelmissa omana kohtanaan.

On varmistettava, että ammattilaisten kouluttaminen sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta on riittävää ja laadukasta. Tulisi käydä yhteiskunnallista keskustelua siitä, onko aiheeseen liittyvästä koulutuksesta tarpeellista tehdä joillakin aloilla velvoittavaa.

Huomiota vihapuheeseen

Vihapuheen seuraukset yksilölle ja koko yhteiskunnalle tulee ymmärtää nykyistä laajemmin. Erityisesti tarvitaan lisää tietoa ja ymmärrystä vihapuheen vaikutuksista vähemmistöstressin kokemiseen. Ilmiötä tulee lähestyä intersektionaalisesta tulokulmasta, jotta ymmärretään vihapuheen erilaisten muotojen potentiaalinen kohdentuminen tietyille yksilöille ja ihmisryhmille.

Vihapuheen muodot elävät ja kehittyvät koko ajan, eikä lainsäädäntö välttämättä pysy niiden perässä. Toivomme laajaa yhteiskunnallista keskustelua tarpeesta kriminalisoida vihapuhe omana ilmiönään Suomessa. Keskustelua käydään jo Euroopan unionin tasolla, ja eri jäsenmaiden esimerkkejä lainsäädännön suhteen on hyvä tarkastella. Suomen osalta haluamme, että keskustelu vihapuheen kriminalisoinnista omana ilmiönään aloitetaan.

Sateenkaari-ihmisiin, erityisesti transnaisiin ja transfeminiineihin, kohdistuva vihapuhe tulee tunnistaa koko yhteiskunnan tasolla omana ilmiönään, johon kytkeytyy muun muassa transfobiaa, homofobiaa ja lesbofobiaa. Erityisesti tulee huomioida sateenkaarinuorten haavoittuvuus vihapuheen ja verkkovihan edessä.

Säännöllisen ja yksityiskohtaisen seurantatiedon kerääminen sateenkaari-ihmisten kohtaamasta vihapuheesta tulee varmistaa. Erityisen tärkeää olisi tuottaa tarkempaa tietoa siitä, miksi itseen kohdistuneesta vihapuheesta ei ilmoiteta eteenpäin. Olisi tärkeää ymmärtää, vaikuttaako taustalla esimerkiksi sisäistetty trans- tai homofobia, puutteellinen tieto omista oikeuksista jne.

Tiedon levittäminen anti-gender-liikkeestä

Tietoisuutta anti-gender-liikkeestä, sen toimintatavoista, rahoittajista ja levittämistä narratiiveista tulee levittää läpi koko yhteiskunnan. Anti-gender-liike on uhka demokratialle ja oikeusvaltiolle ja koskettaa jokaista.

Erityisesti toimittajille sekä poliittisille päättäjille tulisi tarjota koulutusta anti-gender-liikkeestä ja sen pyrkimyksistä vaikuttaa päättäjiin ja mediaan.

Anti-gender-liikkeen levittämät transvastaiset ja transfobiset narratiivit tulee tunnistaa ja ne tulee ottaa vakavasti. Niiden vahingollisuus tulee ymmärtää, sillä ne kohdistuvat haavoittuvaiseen ihmsiryhmään, joka altistuu yhteiskunnassa monenlaiselle syrjinnälle ja jonka oikeudet ovat poliittisesti hyvin ajankohtainen aihe.

KIITOKSET

Kirjoittaja haluaa kiittää:

Dosentti Jukka Lehtosta Helsingin yliopistosta avusta QueerDefense-kyselylomakkeen teossa.

Yliopistonlehtori Tuula Juvosta Tampereen yliopistosta erityisesti neuvoista liittyen tutkimushaastattelujen tekemiseen.

Christina Ahlzénia Medidasta ja Charlotte Ovessonin Inclusive Insightsista QueerDefense-kyselyn tilastollisen aineiston jäsentelystä ja alustavasta analyysistä.

Katariina Haapeaa luvasta soveltaa UN Women Suomen Yhdeksän kymmenestä -selvityksen kyselylomaketta ja kannustuksesta tutkimustyön tekemiseen.

Kaikkia QueerDefense-tutkimushaastatteluihin osallistuneita ja QueerDefense-kyselytutkimuksen vastaajia oman kokemuksensa jakamisesta ja tämän selvityksen mahdollistamisesta.

Lämmin kiitos!

LÄHTEET

Council of Europe. 2015. Recommendations and declarations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the field of media and information society.

Council of Europe Gender Equality Strategy. 2016. Combating Sexist Hate Speech.

Datta, Neil. 2021. Tip of the Iceberg: Religious Extremist Funders against Human Rights for Sexuality and Reproductive Health in Europe 2009 - 2018. European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights.

Euroopan neuvosto. 2019. Käsikirja kansanedustajille: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus.

FRA. 2023. EU LGBTIQ Survey III Data Explorer. Euroopan unionin perusoikeusvirasto FRA.

Haapea, Katariina. 2024. Yhdeksän kymmenestä. Seksuaalisen häirinnän muodot, tapahtumapaikat ja vaikutukset naisten kokemina Suomessa. UN Women Suomi.

Hallamaa, Teemu. Meta ja X tekevät amerikkalaisista lähtökohdista päätöksiä, joista muu maailma kärsii. Yle Uutiset 8.1.2025.

Human Rights First. 2023. Extremism Fact Sheet. Anti-Trans Extremism: The Far Right's New Strategy to Spread Hate.

Keski-Petäjä, Miina & Attila, Henna. 2018. Seksuaalinen häirintä ja sukupuoliin liittyvä vihapuhe. Tasa-arvobarometri 2017, s. 32-48. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018.

Kielitoimiston sanakirja. 2025. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Viitattu 2.7.2025.

McEwen, H. & Narayanaswamy, L. 2023. The international anti-gender movement: Understanding the rise of anti-gender discourses in the context of development, human rights and social protection. UNRISD Working Paper, No. 2023-06.

Mestre i Mestre, R. & De Vido, S. 2024. Lesbianising the Istanbul Convention. EL*C.

LÄHTEET

Moazami, Sahar. 2024. Legalizing Transphobia: How The Anti-Gender Movement Utilizes The Law to Uphold Anti-Trans Hate. California Western International Law Journal 54:1.

Naisjärjestöjen keskusliitto. 2024. Peking +30 - kansalaisjärjetöraportti.

Naisten Linja. 2025. Naisviha eli misogynia. Viitattu 2.7.2025.

Pihlajamaa, Matti. 2021. Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea. Tilannearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2021:26.

Pohjoismaiden ministerineuvosto. 2021. Hate Crimes Targeting LGBTI People in the Nordic Countries. A Survey of Strategies, Methods and Initiatives.

Rauta, Jenita. 2024. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2023. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 38.

Saloheimo, Katariina. 2024. Raportti viharikoksia kohdanneiden sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemuksista. Dreamwear Club DwC ry.

Soivio, R. & Hyry, J. 2025. Yksinäisyysbarometri 2025. Suomen Punainen Risti.

Saresma, T., Pöyhtäri, R., Kosonen, H., Haara, P., & Knuutila, A. 2020. Poliittisten toimijoiden kokema vihapuhe sukupuolittuneena poliittisena väkivaltana. *Sukupuolentutkimus* 33:4, 18-38.

Seta ry. Sateenkaarisanasto. Viitattu 2.7.2025.

Seta ry. 2025. Pride-tapahtumiin kohdistuneet vihateot Suomessa 2024. Setan ja Vertaisina vihaa vastaan -hankkeen raportti.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2025. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-2027. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:1.

LÄHTEET

THL. 2025. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 1.7.2025.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [verkkojulkaisu].

ISSN=2341-8699. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 30.6.2025.

Tasa-arvovaltuutettu. 2025. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. Viitattu 2.7.2025.

Tilastokeskus/ Attila, H; Keski-Petäjä, M; Pietiläinen, M; Lipasti, L; Saari, J & Haapakangas, K. 2021. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Tilastokeskus.

Vainikka, Eliisa. 2019. Naisvihan tunneyhteisö. Anonymisti esitettyä verkkovihaa Ylilaudan ihmissuhdekeskusteluissa. Media & viestintä 42:1, 1-25.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. 2025. Häirintä. Viitattu 2.7.2025.

LIITE. QUEERDEFENSE- VERKKOKYSELYN RAKENNE

1. Vihapuhe sateenkaari-ihmisiä kohtaan

1.1 Oletko nähnyt seuraavanlaisia ulostuloja tai joutunut niiden kohteeksi viimeisen 12 kuukauden aikana?

(Vastausvaihtoehdot: en koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Väitteet siitä, että sateenkaari-ihmiset, eli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, uhkaavat "perinteisiä arvoja"
- Viittaukset "homopropagandaan" tai "woke-ideologiaan"
- Huumorin tai vitsin muodossa esitetty sateenkaari-ihmisiä halveksuva sisältö
- Väitteet siitä, että transihmiset ovat uhka cis-sukupuolisten turvallisuudelle (esimerkiksi WC-tiloissa tai pukuhuoneessa)
- Väitteet siitä, että transihmisten osallistuminen kilpaurheiluun on ongelma
- Sateenkaari-ihmisten pitäminen "epäluonnollisina" tai henkisesti sairaina
- Sateenkaari-ihmisten haukkuminen tai nimittely
- Yllyttäminen väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan

1.2 Oletko nähnyt seuraavanlaisia ulostuloja tai joutunut niiden kohteeksi aiempaa useammin tai harvemmin viimeisen 12 kuukauden aikana?

(Vastausvaihtoehdot: aiempaa useammin, ei muutosta aiempaan, aiempaa harvemmin, en osaa sanoa)

- Väitteet siitä, että sateenkaari-ihmiset uhkaavat "perinteisiä arvoja"
 - Viittaukset "homopropagandaan" tai "woke-ideologiaan"
 - Huumorin tai vitsin muodossa esitetty sateenkaari-ihmisiä halveksuva sisältö
 - Väitteet siitä, että transihmiset ovat uhka cis-sukupuolisten turvallisuudelle (esimerkiksi WC-tiloissa tai pukuhuoneessa)
 - Väitteet siitä, että transihmisten osallistuminen kilpaurheiluun on ongelma
 - Sateenkaari-ihmisten pitäminen "epäluonnollisina" tai henkisesti sairaina
 - Sateenkaari-ihmisten haukkuminen tai nimittely
 - Yllyttäminen väkivaltaan sateenkaari-ihmisiä kohtaan
-

1.3 Oletko kohdannut sateenkaari-ihmisten vastaisia ulostuloja seuraavilla alustoilla tai ympäristöissä aiempaa useammin tai harvemmin viimeisen 12 kuukauden aikana?

- (Vastausvaihtoehdot: aiempaa useammin, ei muutosta aiempaan, aiempaa harvemmin, en osaa sanoa)
- Perinteinen media (esim. televisio, lehdistö, radio)
- Populaarikulttuuri (esim. laulut, elokuvat)
- Sosiaalisen median alustat (esim. Facebook, Tiktok, keskustelufoorumit)
- Kasvokkain käydyt keskustelut

1.4 Oletko todistanut seuraavien tahojen tekevän julkisessa yhteydessä sateenkaari-ihmisten vastaisia ulostuloja aiempaa useammin tai harvemmin viimeisen 12 kuukauden aikana?

(Vastausvaihtoehdot: aiempaa useammin, ei muutosta aiempaan, aiempaa harvemmin, en osaa sanoa)

- Toimittajat
 - Poliitikot, päättäjät
 - Julkisuuden henkilöt tai sosiaalisen median vaikuttajat
 - Tuntemattomat/anonyymit henkilöt
-

2. Sukupuoleen ja/tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva häirintä

2.1 Oletko joutunut henkilökohtaisesti kokemaan jotain seuraavista, koska kuulut seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön?

(Vastausvaihtoehdot: en koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Seksuaalisen suuntautumisesi tai sukupuoli-identiteettisi kiistäminen tai kieltäminen
- Deadnimesi käyttäminen sinusta tahallaan. Deadname tarkoittaa entistä etunimeä, jonka transihminen on vaihtanut sukupuoli-identiteettiinsä paremmin sopivaksi. Jos kysymys ei kosketa sinua, valitse "en koskaan".
- Tahallinen väärinsukupuolittaminen (esim. tahallinen tytöksi/pojaksi tai naiseksi/mieheksi nimittäminen sukupuoli-identiteettisi vastaisesti)
- Uhkaavat kommentit, nimittely tai haukkuminen
- Loukkaavat tai uhkaavat eleet tai sopimaton tuijottelu
- Uhkaavalta tuntuva seuraaminen tai odottelu
- Loukkaavien tai uhkaavien sähköpostien tai viestien vastaanottaminen
- Sinuun kohdistettujen, loukkaavien tai uhkaavien ulostulojen tai sisältöjen levittäminen verkossa, esim. Somessa
- Yksityisten tietojesi (esim. yhteystietosi, terveystietosi) levittäminen ilman lupaa esim. Somessa
- Väkivallalla uhkailu

2.2 Onko joku seuraavista tehnyt edellisessä kysymyksessä kuvailtua häirintää sinua kohtaan?

(Vastausvaihtoehdot: ei koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Asiakaspalvelija (esim. tarjoilija, myyjä)
 - Joku koulussa/oppilaitoksessa
 - Joku työpaikalla (esim. kollega, asiakas, potilas)
 - Lääketieteen ammattilainen (esim. hoitaja, lääkäri)
 - Poliisi tai rajavartija
 - Muu viranomaisen edustaja
 - Joku, jolla vaikuttaa olevan yhteyksiä ääriliikkeisiin tai ääriajatteluun (esim. rasistinen tai äärioikeistolainen liikehdintä)
 - Tuttava tai ystävä
 - Perheenjäsen tai sukulainen
 - Nykyinen tai entinen kumppani
 - Joku muu
-

2.3. Oletko kokenut kysymyksessä 2.1. kuvailtua häirintää näissä paikoissa?

(Vastausvaihtoehdot: en koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Katu, aukio, puisto tai muu julkinen tila
- Julkinen liikenneväline
- Kahvila, ravintola, yökerho, baari
- Koulu/oppilaitos
- Työpaikka
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (esim. sairaala)
- Internet, erilaiset virtuaaliyhteisöt (esim. sosiaalinen media, videopelit)
- Yksityinen ympäristö (esim. oma kotisi, jonkun toisen koti)

2.4 Koetko kokeneesi kysymyksessä 2.1 kuvattua häirintää seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuulumisen lisäksi myös muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien vuoksi? Voit valita useamman.

- En
- Etniseen/kielelliseen vähemmistöön kuuluminen tai maahanmuuttajatausta
- Sukupuoli (nainen)
- Ihonväri
- Ikä
- Uskonto tai vakaumus
- Vammaisuus
- Muu henkilökohtainen ominaisuus, mikä?

3. Seksuaalinen häirintä

3.1 Oletko joutunut henkilökohtaisesti kokemaan jotain seuraavista?

(Vastausvaihtoehdot: en koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Viheltely, perään huutelu, seksuaalissävyytteinen tuijottelu
 - Epäasialliset seksuaalissävyytteiset vitsit ja kommentit, ml. ulkonäön kommentointi
 - Epäasialliset kysymykset ja utelu koskien esim. sukuelinkirurgiaa tai intiimejä alueitasi
 - Ei-toivottujen seksuaalissävyytteisten kommenttien, viestien, kuvien ja/tai videoiden vastaanottaminen verkossa
 - Ei-toivotut seksuaalissävyytteiset lähestymisyritykset, esim. toistuvat treffipyynnöt tai pyynnöt päästä "kolmanneksi pyöräksi"
 - Sukuelinten paljastelu
 - Salakuvaaminen
 - Sinusta otettujen intiimien kuvien tai videoiden jakaminen tai sillä uhkailu
 - Ei-toivottu koskettelu tai kouriminen, esim. halailu, käden laittaminen alaselälle
-

-
- Ei-toivottu koskettelu, kouriminen tai niiden ehdottelu sukupuolesi “tarkistamiseksi/varmistamiseksi”, esim. intiimien alueidesi kouriminen luvatta
 - Seksuaalisiin tekoihin painostaminen
 - Uhkailu tai vitsailu sukupuoli-identiteettisi tai seksuaalisen suuntautumisesi “korjaamisesta” seksuaaliseen tekoon pakottamalla
 - Seksuaalisiin tekoihin pakottaminen

3.2 Onko joku seuraavista tehnyt edellisessä kysymyksessä kuvailtua seksuaalista häirintää sinua kohtaan?

(Vastausvaihtoehdot: ei koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Asiakaspalvelija (esim. tarjoilija, myyjä)
- Joku koulussa/oppilaitoksessa
- Joku työpaikalla (esim. kollega, asiakas, potilas)
- Lääketieteen ammattilainen (esim. hoitaja, lääkäri)
- Poliisi tai rajavartija
- Muu viranomaisen edustaja
- Joku, jolla vaikuttaa olevan yhteyksiä ääriliikkeisiin tai ääriajatteluun (esim. rasistinen tai äärioikeistolainen liikehdintä)
- Tuttava tai ystävä
- Perheenjäsen tai sukulainen
- Nykyinen tai entinen kumppani
- Joku muu

3.3 Oletko kokenut kysymyksessä 3.1 kuvailtua seksuaalista häirintää näissä paikoissa?

(Vastausvaihtoehdot: en koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Katu, aukio, puisto tai muu julkinen tila
 - Julkinen liikenneväline
 - Kahvila, ravintola, yökerho, baari
 - Koulu/oppilaitos
 - Työpaikka
 - Terveystieteiden huolto (esim. sairaala)
 - Internet, erilaiset virtuaaliyhteisöt (esim. sosiaalinen media, videopelit)
 - Yksityinen ympäristö (esim. oma kotisi, jonkun toisen koti)
-

3.4 Koetko kokeneesi seksuaalista häirintää seuraavien henkilökohtaisten ominaisuuksien vuoksi? Voit valita useamman.

- Seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuuluminen
- Etniseen/kielelliseen vähemmistöön kuuluminen tai maahanmuuttajatausta
- Sukupuoli (nainen)
- Ihonväri
- Ikä
- Uskonto tai vakaumus
- Vammaisuus
- Muu henkilökohtainen ominaisuus, mikä?

4. Ilmoittaminen

4.1 Oletko ilmoittanut viimeisimpänä kokemastasi häirinnästä tai vihapuheesta viranomaisen edustajalle tai jollekin muulle viralliselle taholle?

Kyllä

→ Kenelle ilmoitit? Voit valita useamman.

- Poliisille
- Kansalliselle ihmisoikeustoimijalle/yhdenvertaisuus- tai tasa-arvovaltuutetulle
- Sateenkaarijärjestölle
- Rikosten uhreja auttavalle taholle
- Sairaalaan tai muulle hoitavalle taholle
- Jollekin organisaatiossa, jossa teko tapahtui (esim. työpaikka, palveluntarjoaja)
- Mediaan
- Muualle, kenelle/mihin?

→ Jos ilmoitit poliisille, kuinka tyytyväinen olit poliisin tapaan toimia?

- En osaa sanoa
- Hyvin tyytymätön
- Jokseenkin tyytymätön
- Jokseenkin tyytyväinen
- Hyvin tyytyväinen
- En ilmoittanut poliisille

→ Veikö poliisi tapausta eteenpäin?

- Kyllä
 - Ei
 - En ilmoittanut poliisille
-

En

→ Miksi et ilmoittanut? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Ei käynyt mielessäni
- Hoidin asian itse
- En kokenut asiaa tarpeeksi vakavaksi
- En uskonut saavani apua
- En luota järjestelmään
- Pelkäsin itselleni koituvan seurauksia
- Koin häpeää, en halunnut kenenkään tietävän asiasta
- Olin liian poissa tolaltani
- Pelkäsin homofobista/transfobista vastaanottoa
- Maahanmuuttajatausta
- Tein/teen seksityötä
- Muu syy, mikä?

5. Vaikutukset

5.1 Onko kokemasi häirintä tai vihapuhe tai niiden uhka saanut sinut toimimaan seuraavilla tavoilla?

(Vastausvaihtoehdot: ei koskaan, harvoin, melko harvoin, melko usein, usein)

- Julkisten paikkojen, julkisten kulkuvälineiden tai yksin pimeällä kulkemisen välttely
 - Tiettyjen sosiaalisten tilanteiden välttely, esim. juhlat, erilaiset tapahtumat, virtuaaliyhteisöt, sosiaalinen media
 - Vaaratilanteeseen varautuminen uusia ihmisiä tavattaessa, esim. sijainnin jakaminen jonkun tutun henkilön kanssa
 - Vaaratilanteeseen varautuminen yksin julkisilla paikoilla liikuttaessa, esim. avainten pitäminen nyrkissä, puhelinkeskustelujen esittäminen
 - Suhdestatuksesta valehtelu, sen korostaminen tai siitä vaikeneminen
 - Seksuaalisesta suuntautumisesta ja/tai sukupuoli-identiteetistä valehtelu tai vaikeneminen
 - Julkisiin keskusteluihin ja/tai poliittiseen toimintaan osallistumisen vähentäminen tai välttely, tiettyjen puheenaiheiden välttely
 - Oman käytöksen muuttaminen, esim. yritys sulautua joukkoon tai olla huomaamaton
 - Sukupuolen ilmaisun muuttaminen (esim. pukeutuminen, hiukset, meikki, puhetapa, kävelytyyli)
 - Harrastusten välttely tai lopettaminen
-

5.2 Oletko vaihtanut koulua/oppilaitosta tai keskeyttänyt opinnot häirinnän ja vihapuheen kokemusten tai niiden uhan takia?

- En
- Kyllä, kerran
- Kyllä, useammin kuin kerran
- Ei olennaista kohdallani

5.3 Oletko vaihtanut työpaikkaa tai irtisanoutunut työpaikasta häirinnän ja vihapuheen kokemusten tai niiden uhan takia?

- En
- Kyllä, kerran
- Kyllä, useammin kuin kerran
- Ei olennaista kohdallani

5.4 Oletko keskeyttänyt varusmiespalveluksen häirinnän ja vihapuheen kokemusten tai niiden uhan takia?

- En
- Kyllä
- Ei olennaista kohdallani

6. Lopuksi

6.1 Voit halutessasi kertoa omin sanoin häirinnän ja vihapuheen kokemuksistasi alle.

6.2 Miten sateenkaari-ihmisiin kohdistuvaa häirintää, vihapuhetta ja väkivaltaa voisi mielestäsi ehkäistä?

6.3 Miten viranomaisten (esim. poliisi), palvelujärjestelmän (esim. terveydenhuolto) tai järjestöjen (esim. HLBTI, mielenterveys, väkivallan vastainen työ) lähestymisestä voisi mielestäsi tehdä helpompaa sateenkaari-ihmisille?
